

Krönika 1952

HAKARPS HEMBYGDSGÅRD

Krönika 1952

I föregående årgångar av krönikan har industrierna i socknen skildras. Av gårdarna har Brunnstorp och Stensholm behandlats och i årgången 1951 lämnades en ingående framställning av torp och backstugor under det gamla säteriet. Meningen är att en fortlöpande skildring av gårdarna skall ske. Den framstående forskaren fil. dr P. G. Vejde, Växjö, har välvilligt lämnat sitt bistånd med en ingående framställning av det i många avseenden märkliga medeltidsgodset Bråneryd. Fil. dr Axel Forsström, själv Hakarpspojke, har med kommentarer bidragit med ett par brev från en annan Hakarpsson, professor E. Linderholm.

Till bidragsgivare och annonsörer frambär redaktionen sitt varma tack.

HAKARPS HEMBYGDSGÅRD.

Redaktionen.

Årsberättelse 1952

Årsmötet hölls den 4 april.

Den 6 juni var en utfärd anordnad. I strålände väder gick färden med buss från Pettersberg till Lekeryds kyrka, där kantor Gunnar Åman berättade om den restaurerade förnämliga helgedomen från 1100-talet, vilken torde vara den äldsta i stiftet. Man for så vidare förbi de gamla herresätena Vik och Ulfsnäs, där färdledaren Lenart Söderqvist lämnade några historiska uppgifter liksom också vid Mickelstenen i Tenhult. Högmässan i Odestugu kyrka bevistades där-efter, varpå komminister Gustafsson berättade om den märkliga medeltidskyrkan.

Därifrån gick färden till Spexeryds mangangruvor, där åtskilliga deltagare vågade sig på en nedstigning i ett 130 m. djupt schakt. Så anträdde hemfärden av de 35 belåtna deltagarna.

Av Fru Lilly Gustafsson, Dalskog, erhöll föreningen som gåva den 20 juni den gamla backstugan Klinten med tillhörande tomt om c:a 2000 m² samt väg att av föreningen som egen brukas. Styrelsen beslöt att med tacksamhet mottaga gåvan och under hösten gjordes en del nödvändiga reparationer. Stugan skall under våren 1953 genomgå en grundlig översyn och tomt och väg sättas i skick.

Den 7 sept. deltog ett 40-tal medlemmar i Hembygdsförbundets studieresa till Västbo. Under hösten har genom föreningens försorg inskriptionen vid Ädalsvägen satts i läsbart skick.

På föreningens framställning har kommunalfullmäktige beviljat ett anslag på 500 kr. för att bl. a. möjliggöra utgivandet av krönikan. 1951 års krönika har tryckts i 475 ex. och omfattats med livligt intresse.

Medlemsantalet var vid årsskiftet 229 st.

Styrelsen har under året haft 4 sammanträden och har bestått av Gunnar Hakeman ordf., Ivar Meurling v. ordf., Lennart Söderqvist sekr., Eskil Lago kassör, Ingrid Forsström, Lennart Magnusson och Ivar Lundsten, och suppleanter har varit John Andersson, Sune Söderqvist och Martin Fagerlund.

Kassan har haft en omslutning av kr. 9035:50. Den ekonomiska ställningen framgår av följande översikt:

I n k o m s t e r .

Behållning från 1951	6.354:40
Årsavgifter	645:—
Kommunalt anslag	500:—
Inkomst av krönikan	1.231:—
Inkomst av resor	92:—
Räntor	170:85
Diverse inkomster	42:25
	Kr. 9.035:50

U t g i f t e r .

Annonskostnad	53:58
Utgifter för Krönikan	1.624:—
Skrivmaterial och porton	27:75
Årsavgifter till Hembygdsförbundet	25:—
Diverse utgifter:	183:94
Behållning till 1953:	
Kontant	1.254:60
I bank	5.866:63
	7.121:23
	Kr. 9.035:50

Styrelsen.

Släkten följa släktens gång

Födda 1952.

23/1	Uno Ingemar Damberg, Åbo, Stensholm
24/1	Ingegerd Agnete Johansson, Arneberg, Stensholm
26/1	Zygmunt Rozpedek, Åbo, Stensholm
31/1	Kjell Ivar Johansson, Hjärttorp, Bråneryd
30/1	Sten Ivar Bernhard Johansson, Jutaholm

- 3/2 Karl Olof Hilding Karlsson, Rosenfors, Stensholm
 15/2 Mona Elisabet Söderberg, Edstorp, Stutstorp
 22/2 Berit Åsa Maria Nilsson, Bäckaskog, Ebbes
 25/2 Vivi Astrid Iréne Bernström, Kixtorp
 27/2 Leif Gustav Johansson, Bergåker, Ebbes
 2/3 Jan Olof Erik Afzelius, Trekanten, Stensholm
 9/3 Dan Michael van Ginhaven, Stiftelsen Stensholm
 12/3 Göran Elvor Schneekloth Chistianssen, Karlslund
 31/3 Bo Anders Jan-Erik Johansson, Fagerslätt
 2/4 Nils Stellan Svensson, Carlfors
 14/4 Bengt Per Svante Afzelius, Trekanten, Stensholm
 20/4 Risto Kalevi Riuttanen, Skogsläntan, Ebbes
 4/5 Karin Anita Ågren, Skogsläntan, Stensholm
 26/5 Alf Vincent Frank Berglund, Stensholm
 2/6 Dick Arne Jagenheim, Anneberg
 4/6 Gustav Helmer Göran Vall, Fyrkanten, Stensholm
 4/6 Fred William Dönsberg, Ebbes
 7/6 Margareta Maria Linnea Andersson, Fyrkanten, Stensholm
 16/6 Jens Olof Raneke, Trekanten, Stensholm
 23/6 Gunnel Elisabet Månsson, Hakarps säteri
 23/6 Birgitta Elisabeth Jonsson, Hjärtorp
 29/6 Solveig Märta Yvonne Fondahn, Fyrkanten, Stensholm
 77/7 Maj Barbro Marianne Hult, Edenborg
 31/7 Karin Birgitta Johansson, Skogslund, Ebbes
 4/8 Klas Vesterlund, Stensholm
 6/8 Britt Katarina Olofsson, Lexarp
 27/8 Björn Ove Torsten Grabö, Ekeholm
 28/8 Doris Inge Lange, Skogsläntan, Ebbes
 1/9 Sam Folke Edberg, Ringvägen 19
 8/9 Tanja Katarina Stenebrand, Berghaga, Bråneryd
 11/9 Allan Bo Rydell, Hökhult
 16/9 Ann-Chatrin Eleonor Palmgren, Göransberg
 17/9 Sven Åke Herbert Gustavsson, Stutstorp
 25/9 Marianne Karin Elisabet Falkros, Fageräng 17
 26/9 Dan Håkan Pettersson, Knutstorp
 3/10 Britt-Kristina Karlsson, Lundholmen
 8/10 Per Gösta Eklöf, Fagerslätt 27
 15/10 Siv Britt-Christine Karlsson, Fagerbergsv. 4
 17/10 Sven Urban Indal, Stensholm
 22/10 Anna-Lena Christina Wahlström, Smedstorp sg. 12
 21/10 Per Lars Gunnar Nilsson, Hagaberg
 26/10 Albert Stefan Henschel, Carlfors
 5/11 Inger Johansson, Hagby, Ebbes
 2/11 Sten Mauritz Viktor Wetter, Ringvägen 19

- 12/11 Svante Filip Johansson, Dalslund, Ebbes
 24/11 Karl Tore Staffan Strand, Rosenberg 1
 17/12 Tor Erik Lindell, Granåesn, Nordskogen

Ingångna äktenskap 1952.

- Bror Helmer Persson, Tulltofta, och
 Karin Ebba Alice Augustsson, Arvidstorp
 Karl Alvar Alexis Johansson, Karlsdal, Ebbes, och
 Anna Ingeborg Margareta Roman, Karlsdal, Ebbes
 Otto Erik Christianssen, Stensholm, och
 Frideborg Margareta Modig, Vilhelmsberg
 Rolf Ingmar Månsson, Hakarps säteri, och
 Maj-Britt Cecilia Widel, Hakarps säteri
 Karl Johan Edvard Samuelsson, Huskvarna, och
 Ingrid Karin Albertina Klingberg, Jutaholm
 Göte Ivar Verner Karlsson, Fagerslätt, och
 Maj Ingrid Linnea Munter, Fagerslätt
 Einar Gustav Elias Johansson, Stensholm, och
 Karin Elisabet Nilsson, Ekeberg
 Erik Sören Lindell, Granåsen, och
 Gerd Sand, Stensholms fabr.
 Sven Gustav Herbert Pettersson, Huskvarna, och
 Lilian Märta Viola Fredriksson, Knutstorp
 Sven Åke Ragnar Karlsmo, Fagerslätt, och
 Borghild Anne-Marie Johannesson, Ebbes
 Bengt Åke Harry Andersson, Stensholm, och
 Dagny Elisabet Dahlström, Stensholm
 Olle Gustav Natanael Lagerqvist, Jutaholm, och
 Ingrid Frideborg Karlsson, Göransberg
 Viktori Kintonen, Björkelund, Ebbes, och
 Mirjam Ilona Rivander, Helsingfors
 Karl Erik Edvard Pantzar, Huskvarna, och
 Elsa Hilda Marianne Nilsson, Hakarps säteri
 Ottomar Joachim Heinrich Einecke, Carlfors, och
 Anne-Marie Lucia Meijer, Carlfors

Avlidna 1952.

- 8/1 Johanna Albertina Pettersson, Stensholms fabr.
 f. d. 23/1 1880 i Aneboda, Krbg län.
 10/1 Konrad Kasper Johansson, Nordskogen 2
 f. d. 20/10 1892 i Torpa, Östg. l.

- 12/1 Oskar Hansson, Kullaberg, Ebbes
f. d. 27/11 1868 i Skärstad
- 13/1 Aron Linell, Hanneberg, Pettersberg
f. d. 28/5 1860 i Skärstad
- 24/1 Bill Fritiof Pettersson, Ebbes
f. d. 11/4 1865 i Gränna
- 2/3 Anna Charlotta Fransson, Ebbes
f. d. 13/2 1874 i Rogberga
- 10/3 Per August Svensson, Pensionärshemmet
f. d. 1/11 1874 i Hakarp
- 5/5 Astrid Lilly Maria Widegren, Stensholms fabr.
f. d. 18/11 1907 i Hakarp
- 14/5 Nanny Elvira Kristina Sundén, Pettersberg
f. d. 24/7 1896 i Hakarp
- 30/5 Signe Katarina Svahn, Fagerslätt
f. d. 2/8 1892 i Hakarp
- 30/5 Hildur Davida Svensson, Fagerslätt
f. d. 1/1 1882 i Hakarp
- 15/6 Karl Magnus Åke Svensson, Fagerslätt
f. d. 15/10 1914 i Ölmsstad
- 21/6 Sven Christian van Ginhoven, Stensholms fabr.
f. d. 23/12 1917 i Göteborg
- 28/8 Emelia Maria Pettersson, Ebbes
f. d. 15/4 1880 i Tofteryd
- 27/9 Hanna Sofia Cecilia Danielsson, Strömsberg, Ebbes
f. d. 18/4 1886 i Fryele
- 12/11 Gustav Oppelt, Stensholms fabr.
f. d. 11/4 1896 i Tjeckoslovakien
- 23/11 Sven Oskar Simon Stenecker
f. d. 21/3 1900 i Hakarp
- 1/12 Johan Arvid Lund, Fagerslätt
f. d. 18/4 1880 i Säby
- 13/12 Karl Vilhelm Hjærtstedt, Fagerslätt's gård
f. d. 21/7 1878 i Gränna

Antalet invånare i Socknen var den 31 dec. 1952 2.774 personer, 1.424 män och 1.350 kvinnor. Befolkningen har minskats med 27 personer. Äldst bland kvinnorna var Maria Charlotta Moberg f. den 24/10 1862 och äldst bland männen Magnus Alfred Rosén f. den 19/7 1857.

Kyrkokronika 1952

Betydelsefulla ting för svenskt kyrkoliv har timat under 1952. Religionsfrihetslagen av den 1 januari bereder för första gången i svensk kyrkohistoria rum för en religionslös kategori av svenska medborgare. Skyldigheten att tillhöra trossamfund är icke längre lag. Var och en som icke önskar tillhöra kyrkan äger rätt att fritt utträda. Få har dock begagnat sig av denna möjlighet — i Hakarp endast fyra. Måhända får den låga utträdesfrekvensen betraktas som ett bevis på trohet mot våra fäders kyrka.

Pastoratsindelningen är en aktuell fråga för Sveriges kyrkoförsamlingar. Det förslag till nyindelning av pastoraten, som pastoratsindelningssakkunniga under våren framlagt, ställer många mindre pastorat inför utsikten att försvinna genom uppgående i större kyrkliga enheter. Ett fåtal nybildningar föreslås. Av dessa kunde Hakarp varit en. En utbrytning av Hakarps församling till eget pastorat under motivering av att Hakarp utgör egen kommun förordades nämligen av sakkunnigkommitterade vid besök här i maj. Kyrkoråden i Huskvar-

na och Hakarp ansåg dock icke en sådan förändring önskvärd, varför Hakarps församling på de sakkunnigas förslag nu står som annex till Huskvarna. Aktualiseras frågan på nytt — som ett önskemål från församlingens sida — torde det icke vara otänkbart, att Hakarps gamla pastorat kunde återuppstå.

Större händelser inom församlingen har krönikören icke att för-
mäla. Lugnt har livet flutit fram med fyllda arbetsdagar och rofylld
helg. Församlingen ger alltfort intryck av växande och målmedveten
utveckling. Årets folkmängdsminskning får kanske snarast ses som
sund återhämtning efter de sista årens kraftiga ökning än som tillba-
kagång.

Från kyrkans horisont noteras med glädje en märkbar ökning av
gudstjänstfrekvensen. Vid den av domkapitlet med anledning av
kommande års prästmöte föreslagna räkningen av årets gudstjänst-
besökare framkom genomsnittssiffran 63. De större helgerna hade då
frånräknats. Motsvarande siffra från 1949 var 54. Årets kollektsum-
ma uppgick till 1.733: — kronor.

Dop, konfirmation och vigsel, jordfästning och begravning löper
i en förunderligt liknande rytm för varje år. Även antalet av dessa
glädje- och sorgelöftider synes vara konstant. Så har under det år
som gått fyrtionio barn genom dopet upptagits i församlingen. tjugo
flickor och sexton pojkar konfirmerats och tjugotre vigslar förrättats
i kyrkan eller prästgårdens vigselrum. Två äktenskap har ingåtts ge-
nom borgerlig vigsel. Av arton döda har nio män och sex kvinnor
vigts till griftero på Hakarps kyrkogård, övriga tre på sina födelse-
församlingars griftegårdar.

Två nya ledamöter, Lennart Lönn och Ivar Meurling, tog vid års-
skiftet säte i Hakarps kyrkoråd. Avgående ledamöterna David Jo-
hansson och Eskil Lago avtackades för mångårigt troget och uppoff-
rande arbete för kyrkans bästa. Till kyrkovärdar för fyraårsperioden
1952—1955 omvaldes församlingens tre kyrkovärdar John Anders-
son, Gunnar Hakeman och Erik Ljung.

Flera värdefulla gåvor har tillförts kyrkan. Ett par vackert arbe-
tade altarljusstakar i gammalt silver är en anonym givares skänk. En
kyrkan tillhörig mässkrud av kulturhistoriskt värde från år 1734,
som varit deponerad i N. Smål. Fornminnesförening, bäres nu åter
vid mässor i Hakarps kyrka. Stensholms Fabriks A.-B. har hos
Libraria bekostat en pietetsfull renovering av denna även ur liturgisk
synpunkt intressanta skrud i rödbrun sidenbrokad med invävda blom-
mor i guld. Till kyrkans sakrastia har kyrkobrodrakåren skänkt ett
värdigt krucifix, snidat av danske konstnären Otto Pedersen. —
Även till andra grenar av den kyrkliga verksamheten har gåvor in-
flutit. En gammal, vacker ljuskrona i trä har av fru Charlotta Wäinö-
lä som gåva överlämnats till det vigsel- och doprum, som församling-

en låtit inreda i prästgården. Av samma givarinna har Ungdomsgårdens pianofond för musiklivets främjande fått mottaga 500: — kr. och till samman fond har fru Elsa Bergström skänkt 1000: — kr.

Livaktig verksamhet har präglat de olika kyrkliga arbetsföreningarna. De tre syföreningarna Hakarps, Stensholms och De ungas arbetsförening har under året arbetat samman 5.600: — kr., varav 2.550: — kr. utdelats till församlingsändamål och 3.050: — kr. till andra riks- eller stifts kyrkliga ändamål. Kyrkobröderna har studerat den klassiska andaktslitteraturen och gjort strövtåg i svensk kyrkohistoria. Söndagskolans elevantal har varit 66 och 22 pojkar har deltagit i scoutarbetet.

Kontraktets kyrkhelger synes röna allt större uppskattning. Hakarp har varit representerat såväl vid årets kontraktshelg i Barnarp som syföreningsdagen i Huskvarna och samlingen för kyrkoråd, kantorer och kyrkväktare i Sofia. Stor tillslutning rönt den kontraktets kyrkobrödradag, för vilken kyrkobrödrakåren i Hakarp stod som inbjudare. Vintertinget i Växjö, stiftets stora årliga ungdomssamling, bevisades av Hakarpsungdomar och elva konfirmander deltog i årets konfirmandläger vid Kronobergs folkhögskola. Stiftets vartannat år återkommande stora lekmanamönstring av för kyrkan hängivna män och kvinnor hölls i år i Kalmar. Vitala frågor för kyrkan och stiftet behandlades vid detta årets stiftsmöte, till vilket Hakarp sändt två församlingsombud och ett ombud för den kyrkliga ungdomsverksamheten.

Kyrkokronikan giver bilden av församlingens yttersida, om vilken blott är att hoppas, att den icke dolt innersidan 2774 människor i arbete och vila, glädje och sorg med evighetens syftning i själarna.

Josef Larsson.

Den kyrkliga förvaltningen

Kyrkofullmäktige i Hakarp har under 1952 haft tre sammanträden. Ordförande har varit John Andersson och vice ordförande komminister Josef Larsson.

Kyrkokassan har under året haft en omslutning av 28.834: — kronor och kyrkogårdskassan 2.899: — kronor. Det frivilliga församlingsarbetets kassa har balanserat på 395: — kronor.

De fonder, som förvaltas av kyrkorådet, hade vid årets slut en behållning av 42.207: — kronor.

Under året har pastoratet utfört en grundlig renovering av Hak-

arps prästgård. Pastorexpeditionen har gjorts rymligare och nytt arkivrum har inbyggt. Ett särskilt förnämligt vigselrum har inretts. Expeditionslokalerna har gjorts ändamålsenliga. I övrigt har komministerbostaden moderniserats och reparerats. Pastoratets utgifter för dessa arbeten har uppgått till 152.000 kronor.

John Andersson

Kyrkofullmäktiges ordf.

Den kommunala förvaltningen

Kommunalnämnden har under året bestått av Albin Karlsson ordf. och kassaförvaltare, Gunnar Hakeman v. ordf. och övriga ledamöter Carl Sandberg, Gunnar Sandberg och Knut Petersson.

Antalet ärenden som varit föremål för nämndens behandling, yttrandet och förslag har uppgått till 274 och avgående diariet förda ärenden till 1.215.

Under året har fyra bostadshus uppförts omfattande sju lägenheter och vid årets slut pågick nybyggnad av två bostadshus.

Kommunens borgensförbindelser för bostadshus var vid årsskiftet 926.302 kronor.

De allmänna barnbidragen har uppgått till 238.597 kronor och i 22 fall har mödrahjälp utbetalts med 3.009 kronor.

Vid kommunens skolor har 5 småskollärarinnor och 8 folkskollärare tjänstgjort samt en skolkökslärarinna. Tre lokaler har måst hyras för undervisningen. Under året har gjorts framställning att få införa ett obligatoriskt åttonde skolår. Medgivande härtill har också lämnats av Kungl. Maj:t men planen kan ej realiseras förrän erforderliga lokaler står till buds.

Undervisning i engelska har införts i klass 5—7 fr. o. m. höstterminen 1952.

Den trängande frågan om nybyggnad för skolan blev äntligen avgjord den 4 maj. Då beslöt kommunalfullmäktige att inköpa ett område på Broholms ägor, öster om Petersberg. Tomten, som omfattar 30.000 m² kostar 42.000 kronor. I samband härmed löstes också frågan om vatten- och avloppsledning för Petersbergs- och Ebbesområdena. Överenskommelse har träffats med Huskvarna stad om leverans av vatten till självkostnadspris eller kr. 0.18 per m³, dock med villkor, att Hakarp tillstyrker att gårdarna Bråneryd och Brunnstorp får inkorporeras med Huskvarna stad. För anläggning av vatten- och avloppsledningarna anslogs 477.000 kr.

Den under tre år verksamma gatunämnden har slutat sin verksamhet, och dess arbetsuppgifter har från 1 jan. 1953 överflyttats till kommunalnämnden.

Kostnaderna för vägunderhållning och gatubelysning har under året uppgått till 25.036 kr.

Kommunalkassan har haft en omslutning av 1.100.078 kr. med ett kassaöverskott på 81.273 kr.

Förvaltade fonder uppgår till 22.510 kr. Utdebiteringen för borgerliga och kyrkliga ändamål var 7:65 per skattekrona.

Kommunen har vid 1952 års utgång en fast kapitalbehållning på 621.452 kr.

Beslut har fattats att från 1 januari 1954 folkpensionärerna skall erhålla i bostadstillägg 384 kr. för ensam pensionär och 492 kr. för makar. Ett förstärkt pensionstillskott på resp. 80 kr. och 100 kr. har utgått under 1952 och 1953.

Klinten

Det torde ej finnas andra än de äldsta som nu kan minnas en tid då det i vår socken fanns en grupp människor, som bodde i de enkla stugor, som kallades backstugor, och vilka själva gick under benämningen backstugusittare.

En backstuga låg alltid på ofri grund. Ibland var den delvis nedgrävd i jorden — i en backe — och förekom som fattigmansstuga ännu vid 1800-talets slut. Även i Hakarp fanns då backstugor på en och annan gård. Backstugusittaren var egendomslös och försörjde sig med varjehanda arbeten under en ständig kamp för livsuppehållet för sig själv och sin ofta stora familj. Ibland hände det att han fick gripa till tiggeri. Någon odlingsbar mark fanns sällan till stugan. Han bör sålunda ej förväxlas med torparen, som brukade jorden under gården, ej heller med stataren. Han var ej som denne i ägarens tjänst. Rättsligen intog backstugufolket en otrygg ställning. Av dem uttogs ej mantalspengar eller annan skatt. Backstugorna uppläts ibland åt gamla trojänare på gården, men även yngre personer kunde få eget hem i backstugan. Då egnahemsrörelsen började slå igenom vid 1890-talets

slut försvinner backstugorna i vår bygd. Många av de nya egnahemmen kom till på det sättet att man inköpte en back- eller torpstuga och använde virket till den nya byggnaden. Åtskilliga av dessa i vår egen socken kom till på det sättet. Nu finns ingen backstuga i egentlig mening kvar i Hakarp. Däremot har en annan typ av stugor bevarats i socknen. Det är den gamla stugan Klinten under Dalskog, vilken bygdes på 1850-talet. Den har haft samma uppgift att fylla som en backstuga i gamla tider.

Fru Lilly Gustafsson på Dalskog har skänkt Klinten till Hakarps hembygdsgrd enligt följande gåvobrev:

”Undertecknad upplåter härmed till Föreningen Hakarps Hembygdsgrd stugan Klinten å min gård Dalskog med till stugan hörande tomt å c:a 2000 m² samt väg dit att av föreningen som egen brukas.

Det är min önskan att stugan så länge det för föreningen är ekonomiskt möjligt bevaras såsom ett minne av våra fäders levnadsförhållanden omkring 1800-talets slut. Kan ej föreningen hålla stugan i stånd, återgår den till Dalskogs gård.

Om föreningen vill göra några större förändringar på stugan skall det ske i samråd med ägaren till Dalskog.

Föreningen ansvarar för god vård av stuga och tomt och äger endast under medgivande av ägaren till Dalskog uthyra stugan.

Skulle så erfordras är jag beredd lämna medgivande att nyttjanderättsinteckning för upplåtelsen medgives i Dalskogs gård.

Om gården av mig försäljes skall förbehåll göras att kommande ägare respekterar denna upplåtelse.

Dalskog, Huskvarna den 20 juni 1952.

Lilly Gustafsson.

Föreningen mottog med tacksamhet den erbjudna gåvan och började reparera stugan hösten 1952.

Klinten är en götisk parstuga. Från ingångsdörren på mitten kommer man in i en förstuga och så till ett kök i stugans mitt. Detta var gemensamt för de två familjer som bebodde var sitt rum till vänster och höger innanför förstugan.

År 1857 flyttade änkan Lisa Petersdotter in på Klinten. Hon var född 1813 och hade varit gift med torparen Anders Magnusson. De hade tidigare bott i en backstuga under Raten — ett äldre namn på Dalskog. I andra halvan av stugan bodde från 1859 Kristina Vård änka efter soldaten Anders Vård. I ena halvan bodde 1861 f. d. soldaten Sven Kron f. 21/12 1810 och h. h. Marta Svendsdotter f. 17/3 1814, dottern Justina f. 1851 och Matilda f. 6/11 1853. I slutet av

1870-talet inflyttade Karl Johan Karlsson f. 5/10 1833 med hustrun Matilda Snygg f. 30/10 1845 och barnen Frans f. 2/10 1874, Anna f. 21/11 1878 och Johan Viktor f. 29/6 1881. Samtidigt bor här Frans Andersson f. 3/8 1851 och h h Augusta Svendsdotter f. 18/10 1845 jämte barnen Carl Oskar f. 14/9 1876 och Ellen Maria f. 20/7 1879. Båda familjerna bor kvar till slutet av 1890-talet. År 1903 inflyttade rätaren på Dalskog, Karl Johan Andersson f. 2/3 1844 och hustrun Gustava Johansdotter f. 9/2 1832. Den sista som bodde i den gamla stugan var Hanna Emilia Andersson-Källberg, f. 3/6 1875, och sedan hon avled den 27/10 1947, har stugan stått öde, någon tid bebodd under somrarna.

Meningen är att Klinten skall genomgå en fullständig renovering, möbleras med gamla möbler och att där skall inrymmas en del gamla redskap, verktyg och annan från svunna tider.

Omkring stugan är en stor öppen plan, som lämpar sig som samlingsplats vid utflykter. Dessutom, och det torde bli det värdefullaste med den gamla stugans bevarande, kommer den att stå öppen för föreningens medlemmar och bli en tillflyktsort under vackra somardagar, där man kan njuta några fridsamma timmar i den underbara naturen fjärran från vardagens grå enahanda.

L. S.

Bråneryd från parksidan.

Bråneryd

anteckningar av P. G. Vejde.

En resande, som färdas järnvägen mellan Nässjö och Jönköping och nalkas Huskvarna, kan väl näppeligen undgå att lägga märke till ett ståtligt gammalt herresäte i dalgången söder om staden. Hög och vit reser sig en imponerande byggnad ur det rika lövverket. Bakom ligger Holavedens mäktiga bergshöjder, på övriga sidor utbredda sig åkrar och ängar omväxlande med branta, lövskogsprydda kullar och små pittoreska raviner med porlande bäckar i botten. Det är Bråneryds gamla gård, under äldre Vasatiden känd såsom förläning åt Jönköpings stads borgmästare, sedermera säte för den i traktens historia välbekanta släkten Struwe-Leijonsten.

Bråneryds historia går långt tillbaka i tiden. Redan år 1490 förekommer gårdens namn i Jönköpings stads tänkebok. Bonden Bengt i Branaryt vittnade då, själv tolfte, inför rådstuvurätten i Jönköping en värjemålsed med en viss Sone Jonsson, varigenom denne frikändes

från beskyllningen att ha stulit hos Fru Eleana Åkesdotter (Tott) på Stensholm, riksmarsken Tord Bondes fru. I slutet av 1520-talet finna vi "Bronarydh och Grunnerydh (Gruveryd, nu Göransberg) i Sordala¹) soken" vara förlänta av Gustav I till Hustru Karin, "borger-ska" i Jönköping och änka efter den nyligen avlidne borgmästaren därstädeh Germund Svensson. Troligt är att hennes man förut innehaft dessa gårdar och att konungens brev till hustru Karin endast innebär förnyelse av en gammal förläning. Sedermera övergingo Bråneryd och Gruveryd till Gudmund Håkonsson i Jönköping, som var Germund Svenssons efterträdare i ämbetet och kanske även i äktenskapet. Han innehade gårdarna 1543 m. fl. år.

Vid denna tid börja de första jordeböckerna i landet upprättas. I dessa upptagas såväl de olika gårdarnas namn och natur som utgående skatter och gärdar. Dessutom finnas också anteckningar om ägare och åboar, varför dess jordeböcker, som upplades varje år, äro synnerligen viktiga källor för varje bygdeforskare. Av Tvetas härads jordebok får man veta att i dalen söder om nuvarande Huskvarna denna tid lågo två hemman, dels Bråneryd, gammalt krono, och dels en nu försvunnen gård Stockaryd eller Stockeryd, som under medeltiden tillhört kyrkan men av Gustav Vasa blivit indragen till kronan. Sistnämnda hemman låg ett stycke söder om Bråneryd, förmodligen där värest ända till på 1890-talet torpet Stockeryd legat. Det nämndes i jordeboken första gången 1552 och var redan då öde. Kanske har det en gång i tiden hört till Hakarps Kyrka²).

På 1550-talet bortgavs Bråneryd ånyo men denna gång ej åt någon storborgare i Jönköping utan till en krigare. Den nye innehavaren var enligt jordeböckerna dåvarande fänriken, sedermera hövitsmannen för en fännika av Smålands fotfolk Anders Håkonsson. Gustav 1:s förläningsbrev för honom finnes veterligen ej bevarat men väl ett dylikt utfärdat av Erik XIV 1568. Detta senare brev hade nog också förkommit såvida det ej på 1630-talet i anledning av en process inlämnats till Göta Hovrätt och blivit i dess arkiv förvarat. Det lyder:

"Wij Erich then fiortende med Gudz nåde Swerigis, Göthis, Wendis samt flere thess tilbehöringers Konungh, Göre witterligitt, att Wij aff sijnerligh gunst och nåde, szå och på thet thenne wår tro tiennere och Fänrich vnder hinrich v. Mijndens fänniche Anders Håkonsson sigh thäss troligere och welwilligere till wårt och wåre Rykers gagn och bådzte skall bruke och befinne låthe hafwer vndt och effterlatidt, såsom wi och nu här medh vnne och efftherlathe atth han (Oss till en behagelig tijd) må och schall niuthe och behålle Een Wår och Cronones gårdh Brannerijdh med Ett torp ther vnder benämnd Stockarydh: liggend (e)s vdi hakorp Sochn j Tweta häredt, quitt och frij för alle åhrlige vthskijlder som ther aff vthgöres bör och

pläger, Doch schall han hälle samme gårdh well wijdh macht, både medh bijningh, vårdningh och annedt mere, effhter som han ther vm kan tilswars ware. Ther Wårt Cammeråd, Cammererer, Befalningsmän och alle andre måtthe wette sigh effther rätte, Datum i Wårt fäldtläger Vnnerijdh then 21 Martij Anno 68 Vdi Wårt Regementz tijd på thet Ottende.

”Vnder Wårt Kongl:e Secret.”

(L. S.)

Ett konfirmationsbrev, utfärdat av konung Sigismund 7 juni 1594, finnes också (ehuru skadat) i Göta Hovrätts arkiv.

Anders Håkonsson synes ha varit en rätt förmögen man. Enligt den stora generalinventeringen och uttaxeringen 1571 i anledning av Älvsborgs lösen ägde han på Bråneryd³⁾ 40 lod silver, 6 lispund koppar, 4 dragoxar, 10 kor, 13 ungnöt, 6 får och 2 hästar, allt värderat till något över 470 mark. Av denna summa utdebiterades 10 % eller 47 mark 6 öre. Till jämförelse må nämnas några siffror som visa huru andra personer i trakten hade det ställt i ekonomiskt hänseende. Kronoarrondatorn Sven i Ramsjö (nu Ramsjöholm) i Svarttorp ägde s. å. 2 lisp. koppar (intet silver), 5 kor, 9 ungnöt, 10 får, 7 svin och två hästar, vilket allt taxeras till 130 mark. Hans granne Joen i Ramsjö, även han boende på 1 helt mantal krono, var ägare av 4 lod silver, 2 lisp. koppar, 2 oxar, 4 kor och 1 sto, som värderas till 110 mark. Per i Äfär (nu Strömsholm, Svarttorp) skattade till samma Älvsborgs lösen 18 mark, Lasse dårsammanstädes 59 mark o. s. v. Från hela Hakarps socken uttaxerades det året 689 mark⁴⁾.

Även Johan III lät sin nådes sol skina över hövitsmannen på Bråneryd. Genom brev dat. 23 maj 1571 gör konungen veterligt att han av gunst och nåde unt och förlänat Anders Håkonsson ”ett Wårth och Cronones heman benempdt Ramsjö, liggand uti Swartorpa Sokn uti Tweta härdadt . . . så att han samme heman (Oss till behagelig tijd) frij för . . . ränte och alle andre uttskylder och rettigheter, som ther aff plägar och bör utgöras, njuta och beholla må doch med thenne beskeed, att han icke skall driffue bönderne aff, som samme heman nu besittia utan allenast opbäre rentan”.

Anders Håkonsson överlämnade nu Bråneryd till sonen Peder Andersson (som någon tid bott på Stockaryd i ett där upptaget torp) och flyttade över till Ramsjö, där han bodde ännu i början av 1600-talet. I striden mellan hertig Karl och Sigismund synes han, i olikhet med många av sina gamla stridskamrater, ha ställt sig på den förres sida. Detta torde vara förklaringen till att han av hertigen erhöll ännu en förläning, denna gången mtl krono i Hakarps kyrkby.

År 1609 nämnes Anders Håkonssons namn sista gången i handlingarna. Följande året upptager jordeboken en ny åbo i Ramsjö. Den gamle hövitsmannen har tydligen, mätt av år och strider, sällats till sina fäder.

Om sonen Peder Andersson känner man ej mycket. Han synes varit enbart jordbrukare. I början bodde han på Stockeryds torp men flyttade, sedan fadern övertagit Ramsjö, fram till Bråneryd. Vid sekelskiftet försvinner hans namn ur jordeböckerna. En hans son lärde till fältskär och deltog med Smålands Ryttare i Gustav II Adolfs polska krig. Omkring 1629 hemkom han, bosatte sig på Vissmålen i Rogberga socken och kom då att spela en viss roll i Bråneryds historia, såsom nedan skall förtäljas.

Efter Peder Anderssons bortgång synes Bråneryd för en tid ha återgått till kronan. Men det dröjde ej länge förrän det åter kom i enskild mans hand. År 1620 förlänade nämligen Gustav II Adolf gården (med Stockeryd) till en viss Anders Meull eller Muel, enligt vad en kopia vid 1625 års jordebok för Tveta härad ger vid handen. Dennes Meull, som lär ha varit bördig från Tyskland, hade några år förut inkommit till Sverige och i kompanjonskap med tre tyskar, Påvel Pfeilschmied (sedan någon tid borgare i Jönköping) samt bröderna Hans och Peder Struwe 1618 arrenderat Tabergs bruk och hamrar av Kungl. Maj:t och Kronan. Följande år erlade Meull samt bröderna Struwe burgäld i Jönköping, upptogs inom borgerskapet därstädes och blevo för en längre tid bofasta i trakten. Jämsides med bergshanteringens drevo de även köpenskap. Emellertid voro svårigheterna många och stora, de kommo på obestånd, och snart försvinna både Påvel Pilsmed och Anders Meull från orten. Bråneryd innehades därefter en tid av Erik Larsson, vilken 1624 var kronobefallningsman i Tveta härad och sedermera lagläsare i samma härad. Men även hans namn försvinner snart, och redan 1627 bortgavs Bråneryd med Stockeryd till arrendatorn, vantmakaren och köpmannen Peter Struwe eller Stryff, som han oftast benämnes i de samtida handlingarna. Förläningsbrevet för honom är utfärdat i Kalmar 25 okt. 1627 (där konungen för tillfället vistades på hemväg från Preussen) och tillförsäkrar Struwe "en kronogård Brønderyd med tu torp ther tillhörande och under belägne" för skatterättighet i hans egen, hans hustrus och barns livstid att njuta, bruka och behålla.

Som Peter Struwe och hans släkt en längre tid blevo bofasta på Bråneryd och han dessutom gjort sig ett namn i Jönköpings stads och Tabergs bergslag historia torde några anteckningar om hans föregående här vara på sin plats.

Peter Struwe och hans bror Hans voro födda i Schmalkalden i Tyskland och hade redan före Kalmarkrigets utbrott inflyttat till Sverige, där de gjort kronan vissa tjänster såsom leverantörer av va-

pen och annan krigsmateriell. För detta hade de nu att fordra en större summa, som kronan i dessa ofredens och penningbristens dagar hade svårt att klarera. För att ställa dem till freds överlät konungen 1618 till dem (samt Påvel Pilsmed och Anders Meull) bruksrörelsen vid Taberg på så förmånliga villkor att de snart nog borde kunna gottgöra sig för sin fordran. Som nämnt är blev dock det ekonomiska utbytet dåligt, ett på av bolagsmännen stupade på kuppen, men bröderna Struwe lyckades hålla sig någorlunda uppe, och genom startande av klädestillverkning (vantmakeri) i stor skala samt genom en äkta tysk närighet i handel och vandel kommo de så småningom på grön kvist igen. De försummade ej heller att hos konungen klaga över sin otur och sina motgångar, framhålla sina förtjänster och utverka skattelindringar, förläningar och andra goda förmåner.⁵⁾

När Peter Struwe i slutet av 1620-talet kommit ut till Bråneryd och kände sig en smula varm i kläderna började han närmare syna sitt nya jordagods. Han fann då till sin häpnad blott ett torp, Stockeryd, på dess ägor. I Kungabrevet stod "tu torp". Var fanns det andra? I sin okunnighet om svenska jordförhållande och kanske även i förlitande på sin ställning såsom en av konungen högt betrodde man började han kasta blickarna på det utomsoknes, i Rogberga, liggande men till Bråneryd angränsande kronohemmanet Vissmålen och sökte göra gällande att detta ställe fordom hört till Bråneryd och åsyftats i den kungliga skrivelsen. Vissmålen innehades nu av gamle hövitsmannen Anders Håkonssons sonson, fältskären eller "balberaren" Håkon Pedersson, som fått det i förläning av konungen för lång och trogen tjänst. Som balberaren var ute i fiendeland och hustrun satt ensam på hemmanet trodde sig Struwe lätt kunna tillägna sig det. Om hans brutala försök i detta syfte innehåller Göta Hovrätts Handlingar ett vittnesmål, utfärdat av Gudmund och Lasse i Bogla, Joen Pedersson i Klevarp och Håkon Pedersson i Åkarp av följande lydelse:

Anno 1628 när Håkon Pedersson, Balberares hustru var boflytt till Vissmålen efter Kongl. Maj:ts brev givet uti Darsow⁶⁾ A:o 1627 den 26 sept., haver Peder Stryff sänt sin son med några flere överdådige personer dit till Vissmålen och utdrivit förskrevne Håkon Pederssons hustru: då sågo vi sampt våre hustrur hur ymkeligen hon var slagen och illa trakterad och huru hennes hela rygg och axlar voro blå och blorösige i kulor som småäpple, barnen ock slagne och i järn satte, pojken huggen i huvudet, så att hon fattig kvinna måtte åkas uti en vagn därifrån och till Åkarp och sedan till Klevarp, där hon låg en månads tid och spottade blod, och vi måtte åka henne till Topperyd i Forsarums sockn, där hon i lika måtto låg uti 1 2veckor och intet förmådde, och nu själv klagar hon att hon intet kan förvinna det i sina livsdagar eller komma till sin förra hälsa igen. Att detta så i

sanning är och (vi) henne synt have vittnom vi sannfärdeligen med våre egne bomärke undertecknade, och om det av oss fordras kunne vi tryggeligen inför lag och rätta hålla med ed att vi sanfärdeligen vittnat havom. Datum Rogberga den 23 martii A:o 1632."

BOMÄRKEN

"Att detta så är vittnat och bekänt uti hela församblingens närvaro uti Rogberga socknastuva det stadfäster jag undertecknad, ovärdig pastor loci med mitt signet här under.

V. L."⁷)
(L. S.)

Man kan ej förvåna sig över att balberaren, när han hemkom och fick höra talas om ogärningen, blev utom sig av förbittring och svor att "slå ihjäl Peter Stryff" vore det ock "uti hans eget högsäte". En dag rider han med sin son Anders in i Jönköping till Struwes gård för att utkräva hämnd. "Hände sig så", berättar ett par åsyna vittnen, Jöns Pedersson harneskmakare och Erik Pedersson Gullsmed, "att när bemälte ryttare kom på gatan ridandes red Anders Håkonsson mitt före Peter Stryffs port och hölt där stilla medan han tog sin pistol i handen och spände honom. I detsamma sköt han i Peters vägg vid (pass) 4 lod och samma lod ännu i väggen fast sitter, och hans fader Håkon Bårdskär var samma gång i följe med honom och hölt på sin häst strax hos sin son stilla så länge han skjutit hade, och bemälte Anders sade ytterligare: "Tag nu det, Peter Stryff till dess du kant få mera!" Och strax var han sin fader följaktig av gatan och red med honom sin kos."

På grund av denna hemgång och de ytterligare hotelser och undsägelser till liv och lem, som balberaren gång efter annan fällde, fann sig Struwe föranlåten anhålla om Kungl. Maj:ts skyddsbrev för sig och sin familj. Denna begäran vart också beviljad, och ståthållarens "fridlysning" upplästes bl. a. i Rogberga kyrka "uti hela Rogberga församblings närvaro".

När nu Struwe insett att han ej med våld kunde rubba balberaren från Vissmålen öppnade han en regelrätt process för att nå sitt syfte. Rättegången började 1632 vid Tveta häradsrätt, gick så till Lagmansrätten och 1635 till den nyinrättade Göta Hovrätt, där saken följande år blev avdömd. Många vittnesskrifter o. a. handlingar rörande målet finnas i behåll och ge oss intressanta upplysningar om Bråneryds forna och dåvarande förhållande. Så t. ex. vittnades i maj 1634 "å rätten tingstad Rogberga"⁸) av Per Brodson i Sanna och Jöns Börgesson i Sjö⁹) "att Stockeryd haver i alle dagar lytt in under Bråneryd så länge man minns tillbaka och däruppå varit byggt en backstuva med andre nödtoftig hus för 45 år sedan och haft oppgården åker

därtill och bott där folk var efter annan intill 1627 men med deras lov och minne, som uti Bråneryd bott och Stockeryd under sig haft haver, men Vissmålen varit särskilt ifrån Bråneryd både med bruk och utskylder uti 40 år.”

Andra personer berättade att torpet på Stockeryds ågor ”hetat Ägården och 1627 blivit ödelagt”. Där hade ”den gamble hövitsmannen Anders Håkonsson tilllåtitt sin dotter sitta uti så länge hon levde, och samma backastuva finns icke i årlig ränta och aldrig gått skatt av.”

Efter att förut ha brukat våldsamer grepo nu de båda antagonisterna till pennan. Håkon Balberare erinrar i en skrivelse först om huru hans far och farfar innehaft Bråneryd på grund av gjorda tjänster och framfarne konungars brev och talar vidare om de långliga tjänster ”jag”, fattig karl (efter mitt ringa värde) Sveriges krona gjort haver allt sedan Salig Konung Karl förste gången reste till Livland och imedertid 15 rustningar varaktige för fienden mist och till-satt haver och allt sedan mig med stort besvär och omkostnad på nytt igen berustat och än ytterligare skall tjäna emedan jag förmår och varm blodsdroppe haver.” Tre söner har han redan satt i krigstjänst, och de ”tre små pojke” han har hemma vill han ej heller hålla osparde ”när de tjänlige blive och kunna uti kronans tjänst inställas”. På grund av allt detta anhåller han hos Hovrätten att få behålla Vissmålen helst detta ej finnes nämnt i Struwes förläningsbrev.

Håkon var av Struwe beskylld att ha vanvårdat sin gård och bl.a. nedrött husen. Detta skall aldrig kunna bevisas, menar Håkon, ”men fast contrarium, hos honom (Struwe) finnes, såsom hans egne grannar skole betyga, att han både i Bråneryd 2 sköne murade källare haver förstört, som nu för svinafot ligga såsom ock hus, där ock i Stockeryd och Ägålen haver fördärvat och nederrivit så att ingen ärlig man därpå bo kan förrän de någre frihetsår därpå kunna be komma”.

Slutligen kan balberaren ej neka sig nöjet göra en liten jämförelse mellan sig själv och Struwe, huru han (Håkon) ”sitt brev uti fiendeland för sin ringa dock trogne tjänst haver bekommit” då däremot hans vederpart ”icke den ringaste tjänst, så till sägandes, haver kronan gjort, utan det han förebärer sig vara en vantberedare är han så mycket därtill okvalificerat som jag, ty hans hantverk är intet annat än en glasmästare.”

Struwe blev emellertid ej svaret skyldig. I sina till rätten ingivna ”replika och besvär” heter det bl. a.: ”Vad min vederpart sig förmenar för sin långliga tjänst med rätt mig ifrån tränga bem:te 1/2 gård är allom nogsamt kunnoft, ått vilken stlige framledne Sveriges troligen tjänt hava än för sin trogne tjänst ärligen och väl belönte, det var ärlig man skall nogsamt vittnesbörd bära. Ytterligare, det bårdskäraren vill mig defamera och förklena och kalla mig en vantberedare och glasmästare vill jag tålig upptaga, helst emedan de äro ärlige och

lovlige hantverk och jag det glasmästaryrket aldrig brukat ha-
ver sedan jag vill manna kom, dock likväl haver jag med stor omkost-
nad och besvär över vantmakeriet i några år faktor varit, dock här-
med ingen bör befläcka enom, som något i ungdomen lärt haver utan
vara föräldrarne till beröm för den kristlige åhåga, de i så måtto emot
sine barn draga, anseendes härmed hans hatfulle inkast emot mig i
så måtto han ser grandet i mitt öga, och bjälken i sitt eget bliver han
ej varse, vilket jag nu ej vill omröra eller åtala utan härmed förbi-
går, honom sålunda liknat vid ett blomster Achaleia, vilket i fågring
nogsampt skönt är dock utan någon god lukt.”¹⁰⁾

Slutet på den långa tvisten blev att Hovrätten den 9 nov. 1636
tilldömde Håkon Balberare Vissmålen under skatterättighet. Något
vederlag för det i kungabrevet av 1627 omnämnda torpet n:r 2 fick
Struwe ej.

* * *

Efter Peter Struwes död på 1640-talet övergick Bråneryd till hans
söner Baltasar och Caspar Struwe, vilkas innehav stadfästes genom
K. Brev år 1650. Som Baltasar vid denna tid var fältkassör vid sven-
ska armén i Tyskland och förhindrad befatta sig med gårdens skötsel
övertogs denna angelägenhet av brodern. Denne fick snart utstå en
het strid om Bråneryd med dåv. Överstelöjtnanten sedermera gene-
rallöjtnanten Israel Ridderhjelm, herre till Strömsberg och Ridders-
berg m. m. samt måg till den mäktige borgmästaren i Jönköping Pe-
der Gudmundsson. Ridderhjelm hade nämligen 4/2 1651 för en sum-
ma av 2,366 rdr sp. köpt en mängd kronohemman i trakten, bl. a.
Bråneryd med Stockeryd, och ville nu driva Struwarna från gården.
Att kronan sålde hemman som redan blivit bortgivna var ej något
ovanligt under 1600-talet. Genom de otaliga förläningarna, donatio-
nerna och frälseköpen hade äganderättsförhållandena blivit så tilltrass-
lade att man knappt visste vilket som var offentlig egendom eller
privat.

Struwarna klagade naturligtvis sin nöd hos regeringen och tiller-
kändes verkligen följande år i vederlag 1 hemman Gummarp i Eds-
hults socken och 1/2 d:o i Håknaryd i Långaryd, att bruka och be-
sitta ”i bägge deras och deras hustrus livstid, så länge de änkor äro”.
Härmed läto de sig emellertid ej nöja, och man undrar verkligen inte
på det. I stället för de till varandra gränsande gårdarna Bråneryd och
Stockeryd, belägna i en bördig trakt helt nära köpstad, erhöillo de ett
par bondhemman, varav det ena låg uppe i Södra Vedbo härad och
det andra i Västbo vid Hallandsgränsen. Avståndet dem emellan är
fågelvägen omkring 13 mil! Genom upprepade klagoskrifter gjorde
bröderna Struwe sig påminda hos K. Maj:t och vunno till slut sitt
mål. De fingo behålla sitt Bråneryd, och Riddershjelm erhöill i ve-
derlag ett par kronohemman i Hults by i Rogberga socken.

Caspar Struwe var liksom fadern en energisk och stridbar man med starkt utpräglat förvärvsbegär. Där han såg någon möjlighet vinna en ekonomisk fördel, där höll han sig gärna framme. Detta framgår med full tydlighet av mångfaldiga ställen i domböckernas protokoll. År 1657 sökte han t. ex. slå under sig den rätt till röttlingsfiske i "Storån" (Huskvarnaån) och Vättern, som bönderna i Rosendala och Sanna sedan gammalt innehaft. Försöket misslyckades dock. Längre fram tvisade han med sina grannar i söder och öster om Stockeryds rågång mot Hyltan och Gruveryd.

Från hans tid kan även antecknas att såväl Bråneryds som Stockeryds ägor blevo avmätta och kartlagda.

Caspar Struwes namnteckning (Växjö domkapitels akter 1678, nr 365).

Omkring 1670 övertogs Bråneryd av Caspar Struwes bror Baltasar, som också bosatte sig där. Han var född 1620, blev vid 21 års ålder fältkassör vid svenska armén ute i Tyskland, avancerade småigom till överkommisarie och sedan till assessor i Göta Hovrätt samt adlades 1674 under namnet Leijonsten. Han synes en tid ha hört till Erik Dahlbergs vän- och umgängeskrets, åtminstone förtäljer denne 1670 i sin dagbok huru han till fadder åt sin dotter Dorotea Beata bl. a. utsett även "den ädle och välb. herr Baltasar Strijwe, K. Maj:ts välförordnat överkrigskommisarie uti Skåne, Blekinge och Halland."

Om Leijonstens familjeförhållanden lämna Hakarps kyrkoböcker åtskilliga upplysningar.¹⁰⁾ År 1680 5/12 "kristnades Krister Leijonsten, kärlekslig son av Assessoren Baltasar Leijonsten och Anna Liljeborg till Broneryd", 1683 begrovs hans "lilla dotter till Bråneryd", följande år 7/3 kristnades hans "käre son välborne Henrik Kristian Leijonsten. Gud honom välsigne!" År 1686 7/4 vigdes är- och välborne herr David Rosenholm och ädla och välb. jungfru Anna Sofia Leijonsten". Äret därpå "avsomnade Assessorens uti Kongl. Göta Rikes Hovrätt är- och välborne herr Baltasar Leijonstens kära fru ädla och välb. fru Anna Barbara Liljeborg" efter att ha givit livet åt en son, vilken samma dag "inypades i vinstocken frälsermannen Kristo Jesu igenom det heliga dopsens sakramente". Själv avled Leijonsten

på Bråneryd 1694 och begrovs följande år Sankt Bartolemei dag (24 aug.) i Hakarps kyrka. På samma gång begrovs även hans fru samt en dotter Dorotea.

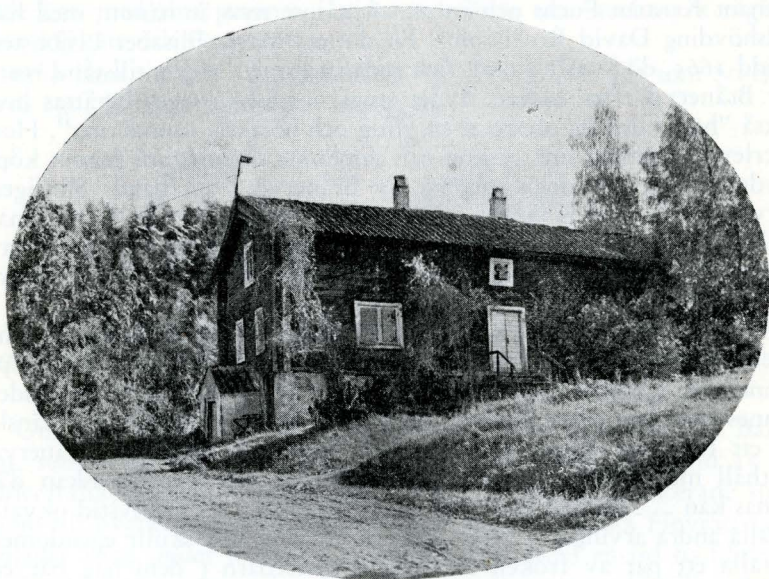
* * *

Assessor Leijonsten hade varit gift tre gånger och lär i dessa äktenskap haft ej mindre än 24 barn. Flera av sönerna blevo officerare och deltog i Karl XII:s krig. Av döttrarna blev en gift med överstlöjtnant Kristian Fuchs och en annan, såsom nyss är nämnt, med häradshövding David Rosenholm. En dotter, Maria Elisabet Leijonsten (född 1665, död ogift 1747), fick redan 1697 K. Maj:ts tillstånd rusta för Bråneryd efter fadern. I det stora nordiska kriget berättas hon också "hela tiden ha presterat en giltig och nöjaktig mundering". Hon överlevde samtliga sina syskon och samlande småningom genom köp, bördning och arv deras andelar av Bråneryd i sin hand. Slutligen förvärvade hon av K. Maj:t och Kronan, enligt vad ett av K. Kammar kollegium 11/12 1733 utfärdat köpebrev utvisar, även skatterätten av Bråneryd och Stockeryd och var nu ensam och rätt ägare till fäderneshemmet.

Följande år uppgjorde hon sitt testamente. Enligt detta skulle hennes ogifta kusin Jungfru Ingeborg Struwe¹¹⁾, som uti 40 års tid hjälpt henne med gårdens skötsel och dessutom troget vårdat henne under hennes sjukdom, efter fröken Leijonstens död "såsom till en erkänsla av ett tacksamt hjärta och sinnelag" ärva och tillträda "Bråneryd rusthåll med dess tillhörigheter och all den lilla kvarlåtenskap där finnas kan . . . att den nyttja, bruka och besitta i all sin livstid okvald av alla andra arvingar". Efter Jungfru Struwes död skulle egendomen tillfalla ett par av fröken Leijonstens systerbarn ("dem hag bär en särdeles affection och kärlek för"), nämligen majorskan fru Kristina Fuchs¹²⁾ och jungfru Katarina Margareta Rosenholm¹³⁾. Detta testamente är underskrivet av såväl fröken Leijonsten som jungfru Ingeborg Struwe.

År 1741 ändrades testamentet och försågs med ett tillägg, varigenom bestämdes att Bråneryd efter fröken Leijonstens och jungfru Struwes bortgång skulle tillfalla icke blott de förut nämnda systerbarnen utan även jungfru Katarina Rosenholms syster. Dordi Emerentia Rosenholm. Dock skulle ingen av dessa nu utsedda arvingar "hava makt att abalienera, transportera, försälja eller förpanta helt eller någon del av bemälte fasta eller lösa egendom . . . utan bliver den under alla 3:nes samfällda nytta och bruk som samfällt egendom så länge de leva ogifta". Om någon av dem trädde i gifte borde egendomen i löst och fast "tillhöra dem som ogifte förbliva. Skulle och bemälte jungfruer Katarina Margareta och Dordi Emerentia Rosenholmar efter Guds behag uppnå den ålder att de därföre eller för påkommande sjukdom ej själva orka vårda och sköta gården och egendomen skall

jungfru Ulrika Rosenholm, så framt hon kommer dem till hjälp och är dem lydig samt lever ogift, efter de förestående 3:nes död tillträda bemälte egendom med samma villkor som före står och då tager till sig sin systerdotter, herr regementskvartermästaren Billmans yngsta dotter jungfru Brita Sofia, som tillika med henne samfällt egendomen i löst och fast har att oklandrat äga besitta och nyttja utan att den på något sätt söndra och skilja, vilken jungfru Brita Sofia Billman, an-

Gammal knuttimrad byggnad vid Bråneryd.

(På vindflöjeln årtalet 1624).

Foto P. G. Vejde 1922.

tingen hon träder i gifte eller ej, efter jungfru Ulrika Rosenholms — död får med sina arvingar, arvinge efter arvinge, all kvarlåtenskapen såsom deras välfångna egendom behålla och besitta.”

Genom detta testamente med tillägg blev Bråneryd ett slags Fideikommiss för släktens kvinnliga medlemmar.

I febr. 1747 avled jungfru Ingeborg Struwe, och i april s. å. lade även fröken Leijonsten sitt huvud till vila. Efter båda hölls i juni s. å. bouppteckning. Lösöret var varken omfångsrikt eller dyrbart. Av guld ägde ingendera något föremål, men av silverpjäser funnos i fröken Leijonstens gömmor 4 st. gamla skedar. Man åt tydligen på tenn, ty därav uppräknas fat, tallrikar, skedar m. m. Bland kopparsaker står en brännvinspanna, taxerad till 11 dal. s:t. Bland yttre inventarier upptagas 1 vagn, 1 par selar och 2 st. fruntimmerssadlar.

Såsom gemensam egendom nämnas dels linne och sängkläder, dels en liten boksamling (1 postilla och 18 st. små gamla bön- och psalmböcker) och dels kreaturen. I stallet funnos 3 hästar, i ladugården 21 st. nötkreatur, 2 baggar, 9 får och 4 lamm. Hela inventariet, kvickt och dött, taxeras till 769 daler s:t. Från denna summa avräknas dock några poster såsom gäld och skuld, t. ex. 72 dal. för två stycken likkistor, förfärdigade av konstförfarna snickaren Frenberg i Jönköping, samt kostnaderna för gravölet, likstol etc. 20 daler, allt silvermynt.

I enlighet med testamentet av 1734 och tillägget 1741 ärvdes nu Bråneryd av majorskan Kristina Dorotea Fuchs samt jungfruarna Katarina Margareta och Dordi Emerentia Rosenholm. År 1764 antecknas Katarina Margareta Rosenholm vara (ensam?) ägare av gården. Efter hennes död 1773 ärvdes hon av systemern Ulrika Rosenholm. När hon tio år därefter avled och då även systerdottern Brita Sofia Billman var död övergick Bråneryd på grund av jungfruarna Rosenholms testamenteriska förordnanden av 23/4 1758 och 4/9 1774 till Brita Sofia Billmans syster fru Anna Maria Billman. Denna sålde 1784 egendomen med löst och fast till Assessor Samuel Gustaf Qveckfeldt på Stensholm. Enligt köpebrevet, utfärdat 5 jan. s. å. förbinder sig Qveckfeldt att genast betala fru Billman 4,000 dal. s:t och sedan ytterligare 1,000 daler "när han kan vara säker och fri för någon annan arvinges åtal eller pretention till samma egendom och därå fasta kan erhålla. Dessutom ger han fru Billman rätt att av salig fröken Rosenholms efterlämnade egendom utvälja och behålla vissa saker.

Samuel Gustaf Qveckfeldt var född 1720 blev auskultant i Göta hovrätt 1739, auditör 1750 och assessor i hovrätten 1762. Tretton år senare dömdes han tjänsten förlustig. Han dog på Stensholm 1786. Vid arvskiftet efter honom bekom sonen, överstlöjtnanten Erik Gustaf Qveckfeldt, Bråneryd med Stockeryd. Denne sålde 3/11 1792 egendomen till hovrättskanslisten Åke Reinholdsson Wibom och hans hustru Augusta Elsabet Wibom, född Tobiesson, för 22,000 daler s:t eller 3,666 rdr 32 sk. specie samt 33 rdr 16 sk. i s. k. vängåva.

Wibom förbättrade Bråneryd betydligt genom odlingar och nybyggnader. Bl. a. uppförde han omkring 1800 nuvarande manbyggnaden, ett ståligt tvåvåningshus under brutet tak. Nedre våningen innehåller förstuga, kök, skafferi, klädkammare och 6 boningsrum, övre våningen förstuga, tambur, kök och 7 boningsrum. Om Wibom kan även antecknas att han inköpte Vissmålen i Rogberga och lade det under Bråneryd. Han dog omkring 1820. Sedan även fru Wibom avlidit försålde arvingarna 12/12 1833 Bråneryd med underlydande till organisten i Rogberga P. Petersson för 14,166 rdr 32 sk. banko. Denne transporterade 6/4 1835 köpet på rutinmästaren P. Nyander

och inspektor Kristofer Swanfelt, vilka i sin tur 3/4 1839 till härads-hövding Per Arvid Ribbing försålde egendomen för 16,666 rdr 32 sk. banko.

Per Arvid Ribbing var son till f. d. Kungl. livdrabanten kapten Per Ribbing och Anna Elisabet Hummelhjem och föddes på Edshult i Södra Vedbo 15 sept. 1794. Efter avslutade studier inträdde han på den civila ämbetsmannabanan och blev 1819 vice härads-hövding och sedermera ordinarie domare i Tveta Vista Mo härads domsaga.

Ribbing utökade Bråneryds egendom betydligt genom tillköp av närliggande gårdar i trakten. Han ägde även ett par egendomar i Östergötland. Intresserad och framgångsrik jordbrukare ställde han även sina krafter i Jönköpings Läns Hushållssällskaps tjänst och var där en tid vice ordförande. Han ivrade också för en förbättrad folkundervisning.

Ribbing avled på Bråneryd 1865, efterlämnande maka ock flera barn. En av döttrarna, Sofia Amalia, har gjort sig känd såsom framstående målarinna (en av hennes tavlor, "Ritande gossar", finnes i Göteborgs museum); en annan dotter var gift med vice härads-hövding J. W. Ericsson och blev moder åt den i vår senare politiska historia kände riksdagsmannen major Aaby Ericsson på Gåvetorp.

Efter Ribbings död innehades egendomen en längre tid oskiftad av sterbhuset, men sedan även änkefru Ribbing avlidit försåldes Bråneryd och Vismålen 1877 till nämndemannen Anders Larsson i Edeskvärna och hans hustru Anna Helena Larsdotter för 93,000 kr. Deras son, herr Aron Larsson, och hans hustru Ida Carlberg blev ägare till det gamla herresätet den 21 okt. 1912. Aron Larsson avled 1934 och då hustrun dog 1938 övertogs godset av en brorsson till henne, Birger Carlberg. Denne sålde säteriet 1947 till Huskvarna stad med undantag av mangårdsbyggnaden och parkområdet.

FÖRKLARINGAR:

- 1) "Sordala" synes vara någon felskrivning och förvrängning av Rosendala, en gård nära Vättern.
- 2) Angående betydelsen av namnen Bråneryd och Stockeryd har förf. förfrågat sig hos en expert på ortsnamnsforskningens område, medarbetare i redaktionen av Sv. akad. ordbok, fil. lic. Gunnar Hedström, Lund, vilken haft godheten meddela följande:
Sista leden i båda ortsnamnen, -ryd, hör samman med verbet rödja och betyder här sannolikt röjning, nybygge i skogstrakt. Stocka- i Stockeryd är antingen genit. pur. till subst. Stock eller genit. sing. av en avledning härtill: Stocke, använd såsom tillnamn eller öknamn på person. Lic. H. finner den förra möjligheten mest sannolik. Om stock i förevarande fall har den vanliga allmänna betydelsen eller

en mera speciell såsom bistöck eller fångstredskap med stock kan ej avgöras. Förleden i Bråneryd är gen. sing. av det i flera dialekter alltjämt levande subst. bråne, vilket sammanhänger med verbet brinna och betyder svedjeland, svedjad skogsmark.

- 3) Stockeryd var fortfarande öde.
 - 4) Sista uppgiften hämtad från R. Lindstam: Huskvarna krönika sidan 17.
 - 5) Bl. a. erhöll Peter Struwe 1639 "för sin långliga tjänst och höga ålders skuld" befrielse från alla vissa och ovissa utlagor av Bråneryd med undantag av e. o. krigshjälpen, biskopstionden samt byggnings- och salpeterhjälpen.
 - 6) Dirschau i Väst-Preussen.
 - 7) Uddo Larsson, kyrkoherde i Rogberga.
 - 8) Rogberga är Tveta härads ursprungliga tingsplats. Omkring 1700 flyttades tingsstället från Rogberga kyrkby till Ingaryd i samma socken.
 - 9) Nu Sjöberg i Öggestorps socken.
 - 10) Meddelande av Fru Hanna Friberg, Jönköping.
 - 11) Sannolikt dotter till Caspar Struwe.
 - 12) Dotter till överstelöjtnant Kristian Fuchs och Susanna Eleonora Leijonsten.
 - 13) Dotter till häradshövding David Rosenholm och Anna Sofia Leijonsten.
-

Klockare i Hakarp

Redan under den tidiga medeltiden utsågs biträden till prästerna att hjälpa till med fattig- och sjukvård inom socknarna och att ha tillsyn över kyrkan och dess inventarier och sköta om ringningen i kyrkans klockor. Klockarämbetet har sålunda gamla anor. Ursprungligen var denne prästens medhjälpare under katolska tiden prästvigd. I de flesta församlingar fanns klockarboställen, som i många fall var ganska rundligt tilltagna och ibland lockade till att prästen, särskilt i mindre socknar, uppehöll både präst- och klockarsysslorna. Han kallas då klockarpräst. Efter reformationen, då klockaren ej behövde vara prästvigd, minskades antalet sådana klockarpräster, men så sent som 1910 fanns i vårt land klockarprästbefattningar.

Klockaren fick så småningom ett otal åligganden. I kyrkoordningen av 1571 heter det bl. a.: "Klockare skall vara ärlig, trogen, flitig, boklärd och kunna sjunga och skriva, så att han däruti kan undervisa församlingens ungdom." Någon bestämd klockarexamen förekom inte. Ända till 1899 behövde han ej styrka sin lärdom, då han sökte enbart klockarsysslan. Han skulle leda kyrkosången, men någon musikalisk kompetens fordrades inte. Det var tillräckligt att han var myndig och hade medborgerligt förtroende. I 1686 års kyrkolag räknas han till kyrkans ämbetsmän och kallas kyrkobetjänt. Han skulle medverka vid bröllop, barndop, kyrkogång och begravningar. Han skulle övervaka ordningen på kyrkogården angående grävning, hålla kyrkans böcker och handlingar i ordning, mottaga, framlämna och förvara handlingarna, utskriva kungörelser, uppbära och anteckna en del inkomster till kyrkan, övervaka att kyrkvaktaren m. fl. fullgjorde sina åligganden. Vidare hade han ansvaret för att kyrkan blev belyst och att kyrkliga minnesmärken vårdades. Han skulle medfölja pastor på husförhör och sjukbesök och bära pastors brev till nästa klockare. I viss mån fick han också biträda vid sjukdomsfall, då han "med åderlåtning skulle betjäna de sjuka". En viktig uppgift ålades klockaren enligt kyrkolagen 1686, där det bl. a. heter: "Han skall ingalunda genom någon kyrkoherdens enskilda tjänst hindras från den plikt, honom åligger, att med all flit och trohet driva barnaläran". Klockaren blev vid sidan av prästen, den som lärde

våra fäder att "läsa i bok". Då folkskolestadgan kom till 1842 blev han ej längre självskriven lärare i socknen, men de flesta klockare avlade folkskollärarexamen och tjänsterna förenades i många fall.

I äldsta tider var det rätt ovanligt att orglar fanns i kyrkorna. Först på 1700-talet blev det mera vanligt att sådana anskaffades, och då blev klockaren "orgelnist", organist, och som sångledare kallas han kantor, av latinska cantor, som betyder sångare. Klockare-orgelnist- och kantorstjänsterna är i våra landssocknar i allmänhet förenade med lärartjänst i folkskolan.

I Hakarp tar väl troligen ända sedan den lilla träkyrkan byggdes någon gång på 1100-talet funnits klockare. Socknen var ända till 1556 annex till Skärstad, och när den kom att bilda eget pastorat, är ej med säkerhet känt. Troligen blev den 1566 självständig. Inga namn vare sig på präster eller klockare är före den tiden kända. Man kan dock förmoda att Hakarp hade kaplan och att denne var klockarpräst. Ett par namn som har samband med detta är ännu bevarade i Klockarlyckan — ett område på Fagerslättis ägor strax söder om prästgårdens mark vid vägen mot Lundaberget. Det andra är Spelebo, ett ställe, som var klockarbol och beboddes av klockaren till mitten av 1700-talet. Spelebo hade från början avsköndrats från Gunnestorp och Svineryd. Där fanns ursprungligen två bostadshus vilka under 1800-talet beboddes av f. d. soldater och andra egendomslösa. Ännu in på 1900-talet fanns en gammal förfallen ladugård där. På 1920-talet sammanslogs det gamla klockarbollet med Lundholmen och 1942 införlivades det med Gunnestorp.

Utom inkomsten av bostället hade klockaren från 1681 rätt att av varje bonde årligen erhålla en kappe råg, en kappe havre och en kappe korn, som han själv fick hämta hos vederbörande. Dessutom skulle han "vid vigning uppbära 2 öre, vid barndop 1 öre, vid kyrkogång 2 öre och vid begravning 2 öre silvermynt", och i kyrkan fick han vid jul, påsk och pingst ett särskilt offer.

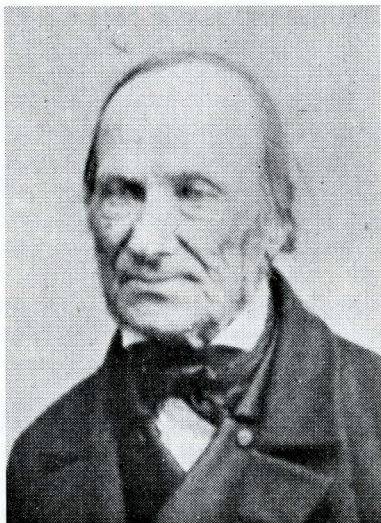
Vilka klockare som skött sysslan före 1600-talet är okänt och likaså är förhållandet huruvida det funnits orgel i den gamla träkyrkan, som stod kvar till 1694, då den nya kyrkan byggdes. Denna försågs med orgel av kyrkans byggherre, generalinspektoren Nils Hägerflycht och kostade 500 daler kopparmynt.

Enligt en uppgift i Tvetas härads dombok 1649 skulle den förste kände klockaren ha varit Jon i Hökshult, vilken avled 1646. Sonen Carl Jonsson efterträdde fadern och innehade tjänsten till sin död 1702. Från 1702 till 1712 hette klockaren Jon Olsson. Samma år övertogs tjänsten av Anders Hakberg och sedan innehas befattningen från far till son i 100 år. Anders Hakberg efterträddes vid sin död 1737 av sonen Hans Hakberg, som avled 1772 och dennes son, Anders Hakberg innehade ämbetet till 1814, då han slutade sina dagar.

Han hade ingen son, men sedan 1811 hade han haft en god medhjälpare i sin måg Johan Hagström och i honom möter vi en i många avseenden märklig representant för klockarämbetet.

Johannes — Johan — Hagström var född i Kämparp den 21/12 1789. Fadern var dannemannen Abraham Persson f. 1745 d. 1803 och modern Karin Nilsdotter.

Hagström gifte sig med Anders Hakbergs dotter Lisa, f. 1788 d. 1877. Hans äldste broder Peter f. 1782 övertog Kämparp, under det Johan redan tidigt ägnade sig åt musiken, vari han fick undervisning av sin blivande svärfar. Men han visade sig också ha ett ut-

Klockaren Johan Hagström 1789—1868.

präglat praktiskt ekonomiskt sinne. Han inköpte fädernegården och behöll den till 1853. Dessutom ägde han Amarp, Knutstorp och Hökhult under skilda tider.

Hans största intresse blev dock sången och musiken och då klockarsysslan blev ledig 1814 sökte han den.

Hur det gick till vid ett klockarval för 140 år sedan framgår av följande protokoll från sockenstämman i Hakarp den 27 nov. 1814.

”På åtta dagar förut skedd kungörelse sammanträdde församlingen, då undertecknad pastor gaf församlingen tillkänna att, till Organist och Kläckare tjänsten förklarats ledig tvänne gånger i Stockholms Inrikes Tidningar blifvit behörigen kungjord förliden Juli månad, ej fler än tvänne sökande sig anmält, nämligen vice organisten

Johannes Hagström i Kämparp och organistlärlingen Anders Wånell från Sya i Ostergötland, bägge försedda med behöriga skicklighetsbetyg, begärande församlingens utlåtande, om dess medlemmar voro nögda att anställa sitt val med dessa tvänne sökande.

De närvarande yttrade sig muntligen, och Herr Öfverste Lieutnant Qweckfeldt skriftligen, att ingendera utlärt till organist och kläckare — besättande vore nödigt, ingen åtgärd än den som vidtagen är, emedan Hagström, som äger vackra betyg och sin skicklighet, under den tid han deltagit i denna församling — tillvunnit sig allmänt förtroende att församlingen är nögd att antaga honom till organist och kläckare utan något val.

Med detta församlingens tänkesätt förenade sig Pastor så mycket häldre som han vunnit vänskap för Hagström, vartill kommer det nämnda skälet, att med kändedom av församlingens bevågenhet för Hagström, vore det synd att kalla den andre sökande hit att göra prof och göra en lång resa förgäfvets. Likväl som detta sätt att tillätta kläckare något afviker från det som författningen föreskrifver, så är nödigt att alla församlingens röstägande härutinnan stämma öfverens. De som denna dag hindrats att komma tillstädes, så varda alla frånvarande vänligen meddelade att i dag 14 dagar gifva sitt tänkesätt tillkänna antingen muntligen eller skriftligen.

in Fidem Protocolli

Johan Filén."

Valet blev sålunda uppskjutet och först den 19 febr. 1815 hölls stämma i kyrkan varvid Johannes Hagström "enhälligt valdes till organist och kläckare, åliggande det Hagström att med flit och sorgfällighet uppfylla de plikter, som Kongl. kyrkoordningen och andra författningar kläckaren och organisten åligger."

Overallt i gamla handlingar, där hans namn ofta påträffas, finner man också att han är en ovanlig ordningsmänniska. Hans arbetsförmåga utnyttjas också på alla områden. År 1842 inväljes han i den första Skoledirektionen, där hans kloka förslag ofta antagas. Otaliga är de bouppteckningar, köpekontrakt och andra handlingar som upprättats av honom. Han blir "klockarfar, som ska allting bestyra, läro barn att två och två det är fyra" etc. som det står i den gamla visan. För musiken hade han ett levande intresse och hann även med att utbilda organister. Till belysande härav meddelas här följande kontrakt:

"Uppå begäran av Skoläraren Anders Malmberg ifrån Huskvarna som åstundar att lära sig de Stycken uti Musiken som erfordras för en skicklig Organist; alltså hafva vi undertecknade derom öfverenskommit med följande ömsesidiga förbindelser och villkor, nämlig:

1:mo åtager jag undertecknad mig, att, så vida Gud dertill förlänar mig Hälsa och Lifstid, att Lära och undervisa bemälte Anders Malmberg uti de grunder af Musiken och Harmoni-Läran, som han af mig kan inhämta och erfordras att känna och utöfva för en Organist Elev, innan han skall besöka något högre Lärdomsverk, för att efter Höga Wederbörandes befallning undergå behörig Examen; och under den tid som han i sådant ändamål sig hos mig uppehåller, skall han själf förse sig med Mat- och Lifsuppehälle, men behöfliga Sängkläder och erforderlig wedbrand erhålles af mig.

2:do för denna undervisning skall Malmberg till mig betala Ett-hundra Tjugofem Riksgäldsmt, hvilka 125 Rd skola utbetalas på det sätt att 40 Rd erlägges nu genast; och 40 Rd ett år från nedanstående dag, samt återstående eller 45 Rd. alt Rg. Så fort som han inhämtat de Kunskafer som erfordras för att undergå den ofvannämnda Examen.

Kämparp den 24 Mars 1835.

J. Hagström.
(Sigill.)

Hagströms musikaliska begåvning visade sig bl. a. i komposition av åtskilliga preludier till psalmer och andra musikstycken, av vilka några finnas bevarade.

Som t. ex. på den aktning och popularitet han åtnjöt av sina församlingsbor skall här omtalas, att då mangårdsbyggnaden på hans gård Kämparp brann ner sommaren 1817 och så gott som samtliga hans tillhörigheter innebrändes, Hakarpsborna beslöt på stämman, att alla inom socknen boende, allt efter råd och lägenhet skulle medverka till att Hagström fick en ny mangårdsbyggnad gratis uppförd, "utan att han därom begärt."

Då han 1853 sålde Amarp förbehöll han sig Norrängen för livstid samt de från Sörängen och Berghem utgående dagsverkena.

Vid en sockenstämma den 12 juni 1857 begärde Hagström sitt avsked. Han var då 68 år gammal. Ur protokollet: "Ehuru församlingen och Pastor gerna önskat att organisten Hagström, som sedan 1814 med berömlig ordning och till församlingens belåtenhet förrättat sin tjänst ännu längre hade stannat kvar på sin plats, kunde den icke annat än bevilja och godkänna Organistens begäran, vadan han lämnades rätt att från tjänsten afgå och åtnjuta sin halfva nu innehafvande lön under sin lifstid och dessutom till hans hustru, om hon lefver under ett år, 8 kappor råg av varje mantal samt beträffande Hagström att få arrendet av klockarbolet Spelebo, 50 R. riksmünt." Den 19 juli 1857 beslöts att höja lönen med 50 % att utgå från den 1 maj. Den nya lönen skulle uppbäras av Hagström till dess ny organist blivit tillsatt. Nu fastställdes klockarlönen sålunda:

1. "12 kappar råg af hvarje förmedlat mantal.
2. Ett årligt yste af hvarje hemmans bo, äfvensom af torpare. Torpare som uraktlät att lämna yste skulle betala 12 skill. eller 25 öre.
3. I stället för "matskott" erhåller organisten 75 öre af hvarje hemmansdel under 1/4 mtl 36 skill. eller 75 öre, fr. o. m. 1/4 till 1/2 mtl. 1 Riksdaler och öfver 1/2 mtl. 1 Riksdaler och 50 öre. Säterierna och bättre hemman dessutom: Hakarp 2 R. 50 öre, Göransberg 2 R., Stensholm 3:50 R., Bråneryd 1:50 R., Husqvarna 1:50, Rosendala 2:50, Brunstorp 1: — R. Af hvarje mästare i Husqvarna 25 öre. För lysnings-sedel minst 50 öre, vid kyrkogång minst 25 öre, vid begrafning minst 25 öre. Husqvarna gevärsfaktori 2 R 27 skill., Husqvarna qvarn 5 1/16 kappar spannmål eller lösen, af Spikhammaren (Carlfors) 24 skill., Stensholms pappersbr. 24 skill., af Strömma qvarn 1 5/8 kappar spannmål, af Strömma såg 1 R., Ebbes qvarn 1 5/8 kappar spannmål, Ebbes såg 24 skill. samt 2 årliga kollekt-er och från Magasinskassan 20 Riksd. årligen." — Omräknat i pengar blev hela årslönen omkring 300 Riksdaler.

Hagström hade i sitt äktenskap med Lisa Hakberg sex barn: Kristina, gift med tornväktare Lars Isaksson, Jönköping, Johanna gift med guldsmeden E. H. Nordgren i Jönköping, Anders Johan, musikdirektör i Karlskoga, ogift, Carl Fredrik gift med Eva Angel, blev faderns efterträdare som klockare i Hakarp och sedermera domkyrkokantor i Linköping, Matilda gift med trädgårdsmästaren N. C. Olsson i Jönköping och Anna Lena f. 1825 d. 1917 och gift med stockmakarmästaren Carl Johan Meurling. Hon blev länsskogvaktare Ivar Meurlings farmor.

Johan Hagström avled den 25 febr. 1868, 79 år gammal, efter ett mycket verksam liv i församlingens tjänst. Ur det griftetal som prost-ten J. A. Almqvist höll vid hans bår återges här ett avsnitt.

"En kyrkans och församlingens tjenare har skattat sin del till för-gängelsen och efter en lång vandring nedlagt sin vandringsstaf, dit han så många gånger tillförene med sin sång ledsagat de afvlidne. Dit har han nu själf blifvit uppsjungen, ledsagad och nedlagd i sitt sista hvilorum. Han lemnar efter sig ett aktat minne i denna församling där han haft sin bemärkta verkningkrets. Troget och länge fullgjorde du dina åligganden, vänlig och hjälpsam var du emot alla dem, som kom i din närhet. Ett exempel på stilla och undergifven van-dring framställde du för dina medvandrare. Ett uppriktigt tack för din verksamhet, din vänlighet, välvilja, stilla och saktmodiga väsen uttalar jag här vid din graf i mitt och församlingens namn. Må Her-ren gifva dig, du fridens man, frid och lön för din möda." "Den, som

Herrens råd ej klandrat men i stillhet skött sitt kall. Fruktat Gud och redligt vandrat Han till friden komma skall.”

Den bild av den gamle förnåme representanten för klockaräm-
betet, som här lämnats, är givetvis i mycket ofullständig, men den in-
sats han en gång gjorde, som kulturpersonlighet för släkten, som gått,
kan ej plånas ut.

Lenhart Söderqvist.

Erik Gustaf Queckfeldt

en av de sista karolinerna.

Den 24 sept. 1776 jordfästes i Hakarps kyrka under stora högtidligheter, stoftet efter ägaren till Stensholms säteri, en av Karl XII:s livdrabanter, generallöjtnanten Erik Gustaf Queckfeldt. Femtioåttio år hade förflutit sedan Karl XII:s död och man kan därför med goda skäl räkna Queckfeldt till en av de sista karolinerna.

Queckfeldt föddes på sätersgården Ingsberg i Nässjö socken den 14 sept. 1688. Föräldrarna var hovrådet Gustaf Gustafsson Queckfeldt och hans hustru Anna Maria Slatte. Slakten var känd sedan mitten av 1500-talet. Hans stamfader var Anders Svensson vilken då inflyttat från Norge och blivit hövitsman för en fana knektar. Hans sonson Gustav Svensson skrev sig till Åby och Queckstad i Södermanland. På Queckstad föddes Gustaf Gustafsson som blev hovråd hos drottning Kristina och adlad Queckfeldt. Han dog på Ingsberg 1712. Anna Maria Slatte var dotter till överste Erik Slatte på Stensholm och hans hustru Beata Skytte. Genom arvskitte kom hovrådet Queckfeldt att bli ägare till Stensholm varefter gården kom i Erik Gustaf Queckfeldts händer. På denna egendom blev han bosatt och framlevde där längsta delen av sitt liv.

År 1776 fanns en artikel införd i "Inrikes tidningar" där Queckfeldt berättar om sitt händelserika liv och sina "Kongl. Maj:t och riket gjorde tjänster samt därunder utståndna krigsbesvärigheter och faror" Han blev som han säger "skjuten, stungen och plundrad" och ett kort utdrag ur hans berättelse visar att han ej använt överord.

Vid ännu ej fyllda 17 år blev Queckfeldt volontär vid Smålands femmänningsregemente. Två år därefter, 1707, avgick han till Sachsen där svenska armén stod under Karl XII:s eget befäl. Som kopral fick han börja tjänsten vid generalmajor Kruses tremänningsregemente till häst och följer med till Polen varifrån Karl XII ämnade rikta anfallet mot tsar Peter. Då ryssarna dragit sig tillbaka inåt Litauen var det kungens plan att upphinna och slå dem i detta område. Vägen dit gick genom ogästvänliga trakter med en befolkning som var fientligt stämd mot svenskarna. Genom ödsliga skogar och kärrtrakter gick tåget under ständig strid med en fientlig befolkning som fällde bråtar i vägen för trupperna och i bakhåll sköt ned så många de

kunde. Vintern var också kall och på något kvarter var ej att tänka. Vid stockeldar under bar himmel fick ofta karolinerna tillbringa nätterna. Först i februari 1708 förlades armén i kvarter i en stad som hette Smorgonie.

Efter uppbrottet från Smorgonie fick Queckfeldt höra ryktet om att Karl XII ämnade rikta anfallet mot Rysslands hjärta, Moskva. En rad olyckliga omständigheter gjorde dock att denna plan ej gick att fullfölja. Dessutom var sommaren och hösten ovanligt regniga vilket minskade truppernas rörlighet. En framgång kunde ändå svenskarna anteckna. Karl XII:s sista seger innan olyckans tid började, slaget vid Holofzin den 4 juli 1708, där ryssarna slogs på flykten efter ett svenskt anfall med blanka vapen. Queckfeldt deltog i denna strid och var nu befordrad till kvartermästare.

Ryssarnas taktik att undvika öppen strid och att bränna och ödelägga sitt eget land bidrog till att Karl XII ändrade marschriktning och uppgav planen att gå mot Moskva. Marschen ställdes därför mot sydost, till landet Ukraina, för att i förening med kosackhövdingen Masepa rikta anfallet mot tsar Peter. I norra Ukraina upplevde Karl XII:s trupper den förfärliga vintern 1708—1709 då kölden var strängare än under århundraden tidigare. I dåliga vinterkvarter, och utsatta för ständiga anfall från ryska styrkor, fick karolinerna utstå svåra lidanden. Många sutto ihjälfrusna på sina hästar, och fältskärerna hade full sysselsättning med att amputera förfrusna lemmar. Queckfeldt blev här sårad i ena benet av en kosackpik. Medan han fördes på trossen, oförmögen att gå, överfölls han av en skara kalmucker som misshandlade honom och andra sårade, samt utplundrade dem på bara kroppen. Till slut var den hemska vintern genomliden men blott för att nya provningar skulle stå i beredskap.

För sin duglighet och framåtanda fick Queckfeldt i maj 1709 sin officersfullmakt och deltog som kornett och regementets standardförare i det olycksaliga slaget vid Poltava den 28 juni 1709. I striderna vid Poltava blev han genomskjuten i livet av en musköt-kula men kunde trots detta åtfölja Karl XII, då han gick över Dnjprfloden den 1 juli. Marschen gick mot Turkiet och enligt Queckfeldt kunde på fem dagar "intet erhållas till mats och intet till dricka än fult svart kärrvatten", och ändå fick han betala varje sådan dryck med två karoliner (ett mynt). Någon fältskär hade han ej till hjälp att förbinda sitt sår "utan måste plocka malört och stoppa i blesyren att därmed hålla den ren från maskar, som eljest uti hettan hade däruti växt."

Tillsammans med några hundra svenskar anlände så Karl XII till den turkiska staden Bender. Där slogs läger "på en grön plats som var alltomkring med vackra träd beprydd", och Queckfeldt tillhörde här vaktens vid kungens högkvarter. År 1711 kommenderades han att åt-

följa en svensk beskickning till Krim och deltog därefter i tartarernas krig mot ryssarna. Från fälttåget under vintern 1711 berättar han: "I början hade de väl några små tält med sig, men sedan hästarna voro av hunger döda, måste tälten brännas upp och folket bärga sig hur de kunde. Då måste de under bar himmel göra sig kulor i snön och däruti ligga. Som oftast var där ingen ved och intet vatten till hands, utan måste de skära upp gammalt gräs, härmed göra eld och smälta snö och släcka sin törst. Då deras proviant tog slut, måste de svenske leva i tre veckor utan bröd och salt, låtandes sig nöja med litet vatten och mjöl samt ibland måste taga ett stycke av en slaktad häst tillgodo." Tartarerna erövrade några små städer i Ukraina, "bortförde folket både stora och små uti trädalom samt uppbrände städerna, varefter med ett byte av mer än 60,000 själar samt boskap och hästar Tartar-khan återvände tillbaka till Krim".

I oktober 1711 var Queckfeldt och den svenska beskickningen åter i Bender. En krigisk uppgörelse med tsar Peter var nu utom räckhåll sedan turkarna, tartarernas bundsförvant, genom en ömklig uppgörelse med ryssarna, låtit dessa undkomma, då ett slutligt avgörande kunde kommit till stånd. Queckfeldt hade under detta fälttåg ett par gånger färdats som kurir mellan Bender och krigsskådeplatsen vid Prutströmmen. Följande år företog han ännu en resa från Bender till Krim för att hämta och eskortera 48 svenskar som flytt ur den ryska fångenskapen. Han deltog i kalabaliken i Bender den 1 febr. 1713, tillfångatogs av turkarna men blev snart frigiven, ehuru utblottad på kläder och penningar. Under vistelsen i Bender var han vid två tillfällen sjuk i pesten.

Under de långa fälttågen hade Queckfeldt kommit i beröring med åtskilliga folkslag varvid han även lärt sig deras språk. Sålunda behärskade han både polska, ryska och turkiska. Kunnighet i turkiska kom honom nu till stor nytta och han fick tjänstgöra som språkkunnig vid affärsuppgörelser med turkiska köpmän för underhåll av den svenska styrkan i Turkiet.

Under hösten 1714 lämnade Karl XII Turkiet med sina svenskar. Den 22 april 1715 var Queckfeldt i Stralsund och steg ombord på en liten postjakt som förde honom mot hemlandets kust. I svår storm kämpade den lilla båten under sju dygn, i ständigt fara för överrumpning av den danska flottan, som gjorde dessa farvatten osäkra. Året förut hade han befordrats till löjtnant vid Smålands Cavalleri och år 1715 blev han ryttmästare vid samma regemente. I Vrigstad övertog han befälet och mönstrade sin trupp den 5 dec. detta år. Ofredens tid var dock ännu ej slut. Karl XII var i full verksamhet för ett nytt fälttåg, denna gång mot Norge. I slutet av mars 1716 samlades Smålands Cavalleri i Jönköping och Queckfeldt tågade med sitt kompani mot norska gränsen, där det tillsvidare förlades i Vänersborg. Av

olika orsaker kunde detta fälttåg ej fullföljas. Först 1718 kunde huvudanfallet mot Norge sättas in och då dödsskottet ljöd i Fredrikshald den 30 nov. detta år var Queckfeldt med som livdrabant. Efter kungens död avbröts anfallet mot fästningen och den svenska armén tågade hem. Smålands Cavalleri gick tillbaka till hemorten medan Queckfeldt följde livdrabanterna till Västmanland. Troligt är att han var närvarande vid Karl XII:s jordfästning den 26 febr. följande år. För att dölja fattigdomen för utländska gäster och sändebud skedde denna efter mörkrets inbrott. Vid facklors sken och vid mullret av förstämnda trummor fördes Karl XII till vila i Riddarholmskyrkan. "Kring kistan fylkade sig de ännu överlevande av kung Karls drabbanter som städe varit i actionerne, mesta delen uti största elden brukade." Ett tidsskede var avslutat.

Under sommaren 1719 härjade och brände ryssarna på Sveriges östra kust och Queckfeldt deltog därvid i försvaret av Stockholm. I slutet av året finner vi honom i Småland igen, denna gång i ett angeläget ärende. Den 1/12 1719 stod nämligen hans bröllop på gården Hamneryd i Solberga med Birgitta Margareta Hammarfeldt, f. d. 7/1 1692, och dotter till överjägmästare Samuel Hammarin, adlad Hammarfeldt, och hans maka Christina Wattrang.

Efter hand slöts fred med Sveriges fiender och Queckfeldt fick mer ägna sig åt skötseln åt sina egendomar. Utom Stensholm ägde han Ingsberg i Nässjö, Djuvarp i Svarttorp och Gishult i Solberga socken. Han stod dock kvar som officer och befordrades år 1746 till överstelöjtnant vid Jönköpings regemente. Året därpå blev han överste och chef för samma regemente. Generalmajor blev han 1756 och tre år senare generallöjtnant. 1748 utnämndes han till Riddare av Svärdsorden och tog som valspråk: Vivit Post Funera Virtus: Dygden överlever döden. Någon insats i socknens liv som satt djupare märken efter sig synes Queckfeldt ej ha företagit. Vi kan räkna med att han förde sitt regemente på Stensholm med den myndighet som anstod en stor jordägare och hög militär på 1700-talet. Att han som godsägare bevakade sina rättigheter även inför domstol visar ett mellanhavande han hade med Kronan beträffande en bytesaffär som hans fader ingått.

År 1689 föreslog nämligen landshövding Eric Dahlberg, Karl XI, att, för gevärsfaktoriets räkning, byta till sig Husqvarna Södergård, som ägdes av överstinnan Sophie Skytte. Karl XI var dock ej hågad att utan vidare släppa till Kronans jord som ersättning för Husqvarna Södergård. Först borde undersökas om ej bemalte hemman kunde indragas till Kronan utan vederlag. Han skrev därför till Reduktionskommissionen med befallning att den måtte tillse "Om icke samma lägenhet må stå till Oss att indragas emot någon på bemalte Överstinna gravation". Kommissionen svarade emellertid 1690 att överstin-

nan Skytte ej häftade i skuld till Kronan, varför konungen samma år uppdrog åt kommissionen att söka förvärva egendomen genom byte. Vid denna tidpunkt var överstinnan Skytte ej mer i livet. Hennes måg hovrådet Gustav Queckfeldt på Stensholm, uppträdde därför som ombud för arvingarna inför Reduktionskommissionen. I skrivelse till kommissionen föreslog han att som vederlag för Husqvarna Södergård erhålla $1\frac{1}{2}$ mtl. Ammarp i Hakarp socken, samt i Gränna socken 1 mtl. Arenäs med därunder lydande Walleklefs utjord jämte Röttelefs Israels crono qwarn."

Bytet kom så till stånd och år 1692 övergick Södergården till Kronan. Som grund för bytet skulle läggas 1692 års räntor. Därav följde att Queckfeldt och hans medarvingar blev skyldiga Kronan en ränta av 9 daler och $5\frac{3}{5}$ penningar som de ålades att betala. Efter detta följde en lång tid av kamerala utredningar beträffande gränser och den fordran Kronan hade mot Queckfeldt. Hovrådet Queckfeldt avled 1712 och Eric Gustav Queckfeldt kom därefter att föra förhandlingarna med Kronan i denna sak. Då ingen överenskommelse i godo syntes kunna ske, enär Queckfeldt förmenade att hans förfäder blivit lidande genom bytet uppstod rättegång härom vid Tveta häradsrätt år 1753. Efter utslaget väjdade båda parter till högre rätt. Först 1758 avgjordes tvisten sedan Queckfeldt erbjudit sig att till Kronan överlämna en av honom förvärvad årlig frälseränta av 27 öre och 19 $\frac{1}{5}$ penningar silvermynt. Detta godtogs som jämgod fyllnad och bytet blev fastställt av K. Maj:t.

Underligt nog är bytesaffären ej slut med detta. Queckfeldt synes ytterligare ha funderat på densamma och försökte genom en skrivelse till ständerna vid 1765—1766 års riksdag, få bytet att gå tillbaka. I protokoll hållet i "Riksens Ständers Secrete Utskotts Defensions Deputation" d. 21/11 1765 redogöres härför. Efter att ha framhållit omständigheterna vid bytets ingående och avslutande framhålles även att Queckfeldts fader hovrådet Queckfeldt ej blivit påtvingad detsamma utan gjort detta av fri vilja, och även erhållit det vederlag han önskade. Därefter tillägges: "så hade Deputationen icke förmodat att General Liutenanten nu skolat vilja försöka att klandra mindre immediate besvåra Riksens Ständer med ett byte, som så länge sedan och så lagligen giordt blifvvit samt till överflöd av honom sielf så nyligen erkjändt och med betingade nya förmåner faststaldt; så mycket mindre som General Liutenanten redan för detta skall försaldt vederlaget och det vara i annan mans hand, så att han blott av det skälet med dessa sina besvär bordt hafvva fördrag". Någon ändring kom således ej till stånd och Queckfeldt fick nöja sig med den uppgörelse som var ingången 1758.

År 1761 erhöill Queckfeldt avsked med pension från tjänsten som officer. Han hade då tjänat Kronan i 56 år. I äktenskapet med Birgitta Margareta Hammarfeldt föddes sex barn av vilka två avled under första levnadsåret. Av de kvarlevande, två söner och två döttrar, blev äldste sonen, assessor Samuel Gustav Queckfeldt f. 1720, d. 1786, innehavare av Stensholm. Dottern Anna Christina f. 1723 blev gift med överjägmästare Branting, död i Växjö år 1800 och dottern Hedvig Juliana f. 1727 gift med överstelöjtn. Götherhjelm, död i Linköping 1796. Sonen Carl Fredrik f. 1730, dog på ön Rügen under Pommerska kriget.

Eric Gustav Queckfeldt avled på Stensholm den 7 aug. 1776. 88 år gammal. Han nedsattes i Stensholms grav, i norra korsarmens östra del, i Hakarps kyrka. År 1805 blev hans stoft flyttat, i samband med att stöpelarna i kyrkan uppsattes, till nordvästra hörnet av kyrkogården. Där uppläts för evärdeliga tider ett område av 6 kv. alnar för Queckfeldtska familjens kvarlevor.

Eskil Lago.

Två brev från Emanuel Linderholm

meddelade av Axel Forsström.

1919 hade jag till Landsmålsarkivet i Uppsala lämnat en del dialekt-uppteckningar från Hakarps socken, dels ett utkast till en formlära, som jag utarbetat under mina studier i nordiska språk för professor Bengt Hesselmann vid Göteborgs Högskola, dels en ordsamling. I samband härmed fick jag ett brev från Landsmålsarkivets föreståndare, professor Herman Geijer, i vilket han uppmanade mig att sätta mig i förbindelse med professor Linderholm, då denne var intresserad av språket i sin hemsocken och kände en del personer i det övre Hakarp, som han ansåg lämpliga som frågeobjekt — jag hade vid mina uppteckningar huvudsakligen hållit mig till nedre Hakarp, särskilt till Smedbyn i Huskvarna. Jag tillskrev professor Linderholm och fick som svar följande brev.

Uppsala den 24/11 1919.

Herr Kandidat!

Det gläder mig mycket, att Ni ämnar utforska språket i min gamla kära hemsocken. Märkvärdigt, att inte Sandström efter så många års vistelse i Hakarp kunde ge Er anvisning på de gamla infödda Hakarpsborna. Nu har jag varit så länge borta, att det är vanskligt för mig att hitta alla, som borde frågas. Sannolikt äro de flesta redan borta. Det är just olyckan, att detta arbete dröjt för länge. De äldsta, jag minnes hade ett väsentl. ålderdomligare språk än de yngre. Om Ni nu skyndar Er, kanske dock mycket kan räddas. Ännu i somras lefde de båda äldsta omkr. 90-åriga infödda gubbarna. *Ekman*, den ene af dessa förut ägare af Kikstorps Mellangård, nu bosatt någonstades i Dunkehallar. Hans släkt har suttit i Kikstorp 200 år. Grafstenen ligger strax utanför kyrkodörren (södra). Sök genast upp honom! Har ett något gnälligt språk. Hustrun från Ölmstad. — Den andre är gamle *Nyström* på ett torp under Amarp. Han har varit skomakare och känner hela det gamla Hakarp. Förr mkt språksam och full af historier, gladlynt, skämtsam och snäll. Nu kanske något gråtig. Brodern, död för 25 år sen full af historier isht vidskepliga. Fråga försiktigt därom efter några dars bekantskap. Fråga bägge dessa gubbar om *allt* i gamla Hakarp, *präster* (*Filén*, *Adrian*, *Almqvist*), *skollärare*, bönder, handtverkare, högtider, seder, bruk, kläder o. s. v. Köp ett

generalstabens blad och fråga efter hvarje gård under de sista 80 åren och mer. — En annan urgammal gubbe är Johan (?) i Olstorp, torpet när(a) Huskvarna egna hem. Lefde i somras. Vet ej var.

Gå för öfrigt till min farbror Aug. Pohl vid Amarp missionshus och hälsa från mig och säg ärendet! Han känner hela socknen och vet, hvilka som äro frågbara. Själfr har han varit ute åtskilligt och talar liksom alla något så när bildade allmogemän två språk, ett högre of-fentligt och med främmande bättre folk, och ett lägre (dialekten) en-skildt. Gif noga akt på denna regel. Tror han kan dialekten bra fast modern var från Svenarum och fadern från Bälaryd. Sonen har liksom han ett godt hufvud. Passa på och skrif upp skomakeriets verktyg och tekniska termer, både gamla och nya! Det har säkert ingen gjort. Om 50 år är yrket dött. Tänk för öfrigt också på ett ordboksarbete öfver Huskvarnaindustriens tekniska språk. Men det brådskar ej. Bra, att Ni utfrågat de gamla Huskvarnaborna och deras förnämna släk-ter! Fortsätt med det sedan öfre Hakarp klarats och gör där nu hvad göras kan med de gamle. Var blott denna gång försiktig med en del ömtåliga ord ss obscena och svordomar, ty de flesta äro religiösa och bruka inga sådana. Hörde ytterst litet i min barndom. Detta för ögon-blicket. Så snart ämbetsgöromålen det medge skall jag återkomma också med något pekuniärt understöd.

Högaktningsfullt

Em. Linderholm.

Gå till den unge pastorn i Hakarp och hälsa från mig, likaså till min bror arrendatorn, så tänker jag det går bra.”

Jag hörde mig för om de personer som Linderholm nämnde, men fick endast tillfälle att uppsöka en av dem, Johannes Nyström. Han hade ett ålderdomligare språk än de personer, som jag tidigare använt som källor, men han var tyvärr så gammal och trött, att han inte orkade med några längre samtal. Om Linderholm sade han: ”Dä ä en snälle kar. Va gång han hälsa på hos me, får ja tie kronor å en.”

Då jag något år senare vistades i Uppsala för studier, sammanträffade jag ett par gånger med professor Linderholm. Han bodde först i den gamla Geijersgården invid universitetsbiblioteket, senare hade han en stor fin våning i ett nytt hus strax intill universitetet. Med en viss stolthet visade han sitt stora bibliotek. Invid ett fönster hade han en hög pulpet, där han kunde stå och skriva, och på väggen ovanför den hade han en samling fotografier av katter, som han var mycket glad åt. Tydligt var det under det pressande forskningsarbetet en omväxling för honom att få drömma sig bort till mera vilsamma miljöer. Han talade om vad han höll på att skriva om, men helst ville han höra nytt från Hakarp och mest om de gamla. Han hade då nyli-

gen publicerat sin uppsats "Från dogmat till evangeliet", vilken en tid stått i centrum för den religiösa diskussionen och i en del tidningar utsatts för skarp kritik. Han var nyfiken att höra, om hans gamla vänner i hembygden fördömde honom. Han fruktade att bli betraktad som avfälling av dem, och han bad mig säga dem, om frågan kom på tal, att han var "alldeles som för". Jag hörde emellertid aldrig ett ord av klander fällas om honom, även om många hade en avvikande mening.

Några år senare sände jag professor Linderholm en uppsats Ortnamnen i Hakarps socken, som tryckts i Huskvarna hembygdsförenings publikation Vår hembygd 1927. Med anledning därav mottog jag följande brev från honom.

Upsala den 3/1 28.

Herr Doktor!

Hjärtl. tack för särtrycket! Det gläder mig mycket, att hembygden äntl. kommit i forskningen.

Betr. Ammarp kunde kanske sättas i fråga, om det icke hör samman med amnis, flod, såsom man anser vara fallet med andra namn af denna typ. Där finns ju en bäck, som fordom torde ha varit ganska stor.

Baggarp, Stutstorp och Bockamålen ansågos af gamle Eklom i Nissamålen ha fått sina namn af betesförhållandena, i det man upp till dessa fjällområden förde ungnöt, får och getter. Omöjligt är det väl icke.

Raten vill jag minnas mig ha hört någon gång som pojke: likabetydande med *lagg*.

"Det är där borta i *lagga*' eller i *raten*." Om den mycket våta, nästan bäckliknande, djupare gränsen mellan fasta marken (hårdvallen) å ena sidan och den stora hvitmossen å Ammarp å andra sidan. På södra kanten af mossen.

Svineryd kan nog ha sitt namn efter förekomst af gräfsvin eller gräfling.

Ekåsen har jag hört som barn. Förband med omgifningen omkring vägen från Hakarps kyrka ned till landsvägen vid Stensholm. Ekåsen alltså Stensholms hage söder om Fagerslätts ägor, vid Lunnaberget. Själ fann jag namnet egendomligt enär där just inte var mycket ek. Minns ej någon nu.

Esterlunda. Har väl legat öster om Lunnaberget utåt "Djurgården". Att *est* skulle komma af *ester* = folknamn anser jag af historiska skäl osannolikt. Skulle förutsätta fångar släpade ända hitupp i vikingatid. Osannolikt. Lund och lunda äro ju gamla namn, kanske socknens äldsta. Möjl. är *est* fördärfvadt *öst*. Men därom vågar jag ej ha någon mening.

Stebben (s. 17) uttalades i min barndom med grav accent. Brukades om Kalle i Stibbarp, vida bekant i socknen för sitt lefverne.

Laskes håla (s. 18). Torde komma af att en *laskare* bott där. Ordet *laska* och *laskare* brukades i min barndom om resp. handtverk.

Hakarps socken är sent bebyggd i sin medeltida utsträckning. Men *Lunda* tyder på tidigare (bebyggelse) vid Stensholm. Dock inte just trälar, som stå bakom torp-namnen. Vikingatågens upphörande i och med kristningen tvungo de yngre bondsönerna till kolonisering i hemlandet från midten af 1000-talet.

Nu återstår så undersöka bebyggelsen mellan Huskvarnaån och Juenbäck. Synd, att *Sanda* gamla kyrka och kyrkogård slukats af Vettern. Borde muddras upp, innan det blir för sent. I min barndom sades grafstenar vara synliga i Vettern. Ljungarum borde ha rätt tidig bebyggelse. Hvad betyder ett "Ljunga" där? Jorden bör flerstädes ha varit lika god som i Skärstad.

— Vore lyckligt, om Ni äfven i framtiden kunde ägna Eder åt hembygdens utforskning. För egen del har jag nu täml. klarat upp Smålands kristning, som är tidigare än man trott. — Men ännu ett tack

Eder förbundne

Em. Linderholm.

Fråga vid tillfälle min gamle farbor Aug. Pohl i Ammarp om de ord, jag nämmt. D. S.

I min tolkning av Amarp, som en gång hetat Ammatorp, antager jag, att förleden troligen är en fornsvensk genitiv av mansnamnet Amme, som är att betrakta som en kortform till Amund eller Ambjörn. Linderholms antagande, att förleden skulle höra samman med det latinska ordet amnis = flod, är orimlig. Likheten är tillfällig. Det är väl hans kärlek till romarspråket som förlett honom till sammanställningen. De äldre torpnamnens förled brukade vara genitiv till ett personnamn. Även förleden i Baggarp och Stutstorp torde alltså vara personnamn. Att "Stebben" skulle ha uttalats med grav accent betvivlar jag.

I samband med min uppsats frågade jag professor Linderholm, om han kunde lämna några upplysningar om namnet Juten (namn på ett gärde vid Stensholm). Därom meddelade han följande: "Juten har grav accent, alltså Jüten, alldeles som i sluten (t. ex. om en dörr).

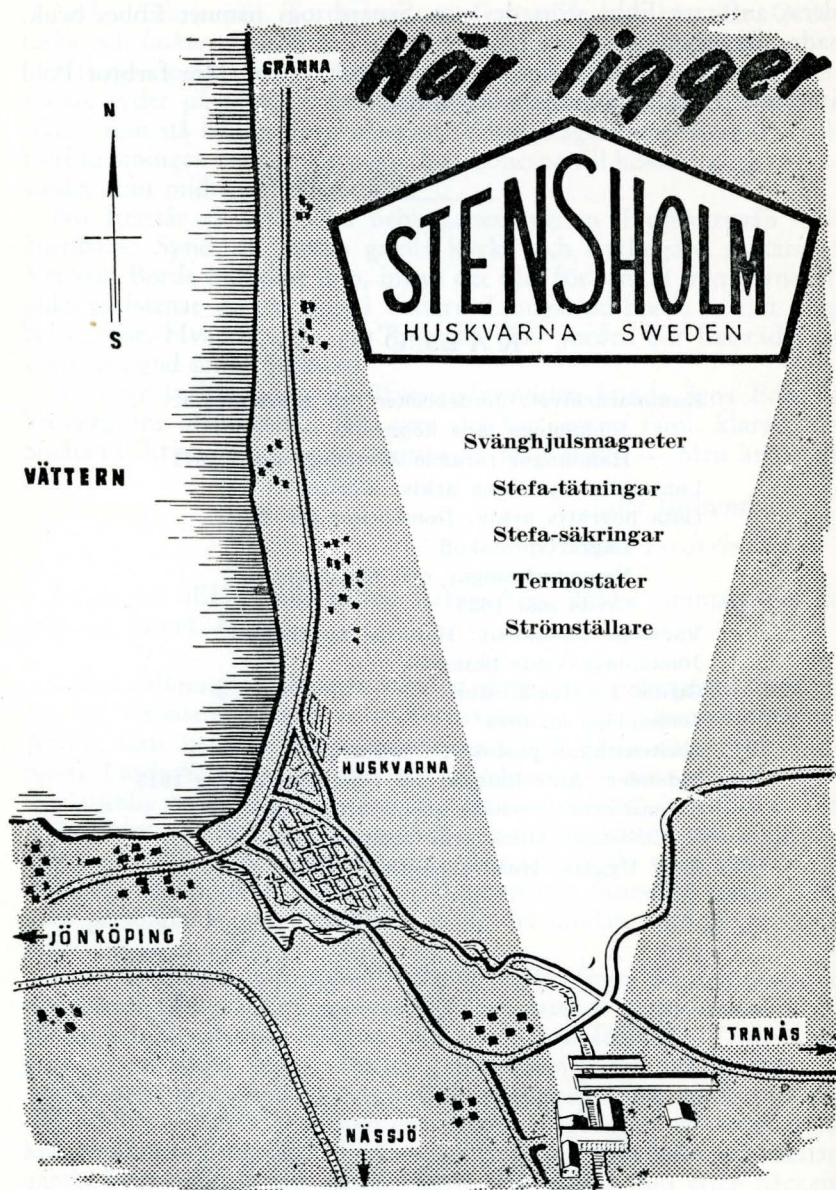
Till detta namn kan jag lägga: Ebbes *hól*, vilket var namnet på det djupa hålet omedelbart nedom den branta bergväggen, ofvanför hvilken Jutaholms bruk låg. Alltså nedanför första stora fallet och mellan gamla kvarnen och den gamla vägen från denna upp efter bäcken. Säggen sade, att man drifvit jutarna l. danskarna genom Juten, d. v. s.

dalsänkan (nu åter) på *norra* sidan om ån ofvanför högsta eller öfversta fallet och Jutaholm, och vå vidare till branten, där danskarna och deras anförare Ebbe störtades ner. Senare togs namnet Ebbes bruk, sades det, efter denna tradition.

I Juten hade man enligt de gamla hittat vapen. Min farbror Pohl i Ammarp torde minnas ett och annat.”

K Ä L L O R :

- Kammararkivet: Jordeböcker och räkenskaper
Jönköpings läns kopiebok
Handlingar rörande Älvsborgs lösen 1571
Lantmäteristyrelsens arkiv: Kartor
Göta hovrätts arkiv: Domböcker för Tveta
Lagfartsprotokoll
Bouppteckningar och testamenten
Civila mål 1635
Vadstena landsarkiv: Hakarps kyrkböcker
Jönköpings stads tänkebok
Gustaf I:s Registratur
Jönköpings historia
Sockenstämmoprotokoll i Hakarp
Tidander: Anteckningar för Smålands posten 1813
Elgenstierna: Svenska adelns ättertavlor
R. Lindstam: Huskvarna krönika 1925
S. af Ugglas: Huskvarna 1889—1917
-

Gå ej

över ån efter vatten!

Begär alltid

CARLFORS

Bronsfärger!

**JÖNKÖPINGS LÄNS
SLAKTERIFÖRENING**

Affären Petersberg

REKOMMENDERAS

Tel. 30566

EVA-

tryckkokaren

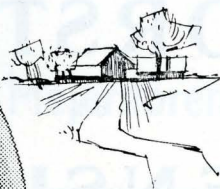
Spara tid och pengar! Koka eller stek maten på en tid, som är 1/3 eller mindre av kok- eller stektiden i en vanlig gryta! Utnyttja EVA. Gjuten i aluminiumlegering. Utan nitade detaljer. Med extra tjock, plansvarvad botten och med raka kanter. EVA-kokaren är lättskött, riskfri i användning och godkänd av Statens Riksförsäkringsanstalt.

EBE-VERKEN AB, Huskvarna

**Gör vägen kort
och fritiden lång**

**Ta'
NOVOLETTEN**

*med Novoletten
åker Ni vart Ni vill,
när Ni vill.*

Novoletten lär Ni Er köra på 5 min. Den är den enda enhandsmanövrerade mopeden med frikoppling. Ni reglerar farten och stannar med en vridning på höger handtag. Novoletten har kilremsdrift — bästa formen av kraftöverföring för mopeder.

Novoletten är beprövad — som ensam svenskbyggd moped var den i bruk under hela säsongen 1952. Bara goda erfarenheter — idel nöjda Novolette-åkare, säger erfarenheten!

Ta' Novoletten och Ni har vunnit en trogen och pålitlig färdkamrat för arbete och fritid.

Husqvarna

HUSQVARNA VAPENFABRIKS AB, HUSKVARNA

KVALITETSMÄRKET

för

BORSTAR

och

PENSLAR

Aktiebolaget Husqvarna Borstfabrik

H u s k v a r n a

Tel. 326 00

BROHOLMS MEJERI

Alla slag av mjölkprodukter

Välsorterad speceriaffär

Tel. 306 30

Jönköpings Mejeriförening u. p. a.

JÖNKÖPINGS LÄNS BRANDFÖRSÄKRINGSBOLAG

*Brand-, ansvars-, vattenlednings-
skadeförsäkringar m. m.*

Ombud i Hakarp:
Nämndeman GUNNAR HAKEMAN, Hakarps säteri.
Tel. 301 35.

Våra priser och
kvalitéer har
visat sig vara
fördelaktiga

*Var prisedveten,
handla i*

KONSUM

Union

INGRID NILSONS KAPPAFFÄR

rekommenderas

FÖRSTKLASSIG KONFEKTION

Rosenborgsgatan 32. Tel. 301 45.

ALLT I MUSIK

Martín Johanson

Tel. 301 77 — 319 82

Vid behov av

charkuteri- och mejeriprodukter

vänd Eder till

Klingbergs Charkuteri- och Mjölkkaffär

Innehavare: Ingrid Samuelsson

JUTAHOLM. Tel. 308 34.

VID BEHOV AV

färger, tapeter, sjukvårds- och tekniska artiklar

anlita fackmannen

Södra Färghandeln

Tormenäsgatan 3

HUSKVARNA

Telefon 305 87

*Du kan alltid
tryggt anlita Sparbanken —
Hembygdens bank*

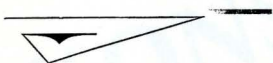
Jönköpings Stads och Läns
Sparbank

Lyxkaffe — Javablandning

i detaljhandeln och i parti

KOLONIALBOLAGET

Tel. 303 53 — 306 43

När det gäller textilier

gynna THOMBRITS

PETTERSBERG. Telefon 313 29

Välsorterad

Speceri- & Diverseaffär

å Jutaholmsområdet.

Välkommen att gynna enskild företagsambet!

Jutaholms Livsmedel

GUSTAV FRISK

Tel. 308 37

SÄLLSKAPS- RESOR

ROSENQVISTS
OMNIBUSTRAFIK

REKOMMENDERAS

★

Huskvarna

Tel. 301 86

FIRMA

ERIC SANDQVISTS

**SPECERI- &
DIVERSEAFFÄR**

REKOMMENDERAS

★

Hakarp, Huskvarna

Tel. 305 81

ELFIRMAN

JOHANSSON & CARLSSON

Elektriska installationer, motorer, elektriska apparater
och glödlampor

TRANSFORMATORSTATIONEN

Johansson tel. 302 77 och Carlsson 323 43

Allt som bör finnas i en kiosk

finns i

EGNAHEMSKIOSKEN

Tel. 319 19

Britta Jönsson

Tel. 319 19

Välkomna till

Stenborgs Konditori

STENSHOLM

Förstklassig barservering på bruks-
hotellet.

Servering av kaffe med gott bröd.
Riklig sortering av konditorivaror.
Öppet vard. kl. 9-21, sönd. 2-17.
Samkväm för sällskap.

Tel. 313 92

Innehavare: *Gunnar Johansson.*

Bliv medlem i

Hakarps Hembygdsgård!

Värme- och
Sanitetsinstallationer

DORSELLS

Rörledningsfirma

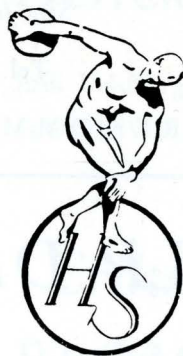
rekommenderas.

Förstklassigt arbete

Humana priser.

Västerliden 11, Huskvarna
Tel. 316 25.

Gäller det ...

*Idrott
Fiske
Skinskläder
Sport-
konfektion.*

Vänd Eder till

**Huskvarna
Sport-
magasin**

Tel. 308 67

Reservoarpennor

IDEALISK PRESENT FÖR HOGTIDSDAGAR.

RYDHEIMS BOKHANDEL

H U S K V A R N A

Telefoner: 300 44 och 302 44

Marieholms Handelsträdgård

Stig Johansson

Tel. 309 04

REKOMMENDERAS.

HJÄLP DIG SJÄLV!

Bliv medlem i

Hakarps Erkända Sjukassa!

Sigrids Livsmedel

P E T E R S B E R G

Sigrid Dahlqvist

Tel. 301 51

REKOMMENDERAS

PETERSBERGSKIOSKEN

tobak, tidningar,

frukt, choklad,

konfekt, läskedrycker.

Tel. 303 41

BLOMBERGS

Holmers *Herreklipping*

Tel. 309 90

Erik Dahlbergsgatan 10
HUSKVARNA

Björténs
Livsmedel

Egnahemsvägen 10

Tel. 300 60

Eriksbergs
BLOMSTER-
ODLINGAR

Tel. 303 88

B. INGVALLS EFTR.

(Gustaf Gustafsson)

SPECERI- & DIVERSEAFFÄR

PETERSBERG

REKOMMENDERAS.

Tel. 300 65

Huskvarna

Tel. 300 65

*Wattar för damer,
herrar och barn*

Välkomna till Krantz!

Tel. 302 99 - Tegnergatan 7

HUSKVARNA

Heningsons Byggnadsfirma

HUSKVARNA

Byggnadsavd.:

Industribyggnader, Bostadshus och Villor, Ombyggnads- och Reparationsarbeten av alla slag.

Kontoret, Långg. 31, Tel. ... 31450
31451

Byggm. I. Heningssons bostad ankn. 31450

Verkm. Ch. Ottosson 31455

Verkm. A Nilsson 31453

Verkm. B. Larsson 31983

Ritkontoret:

Byggnadsritningar, Arbetsbeskrivningar, Handlingar till myndigheter
Kontrollantskap, Avvägningar,
Ljuskopiering.

Ritkontoret, Gillesgatan 11,
Telefon 31452, 31451

Föreståndare K. E. Lindell,
bost. Norra Parkgat. 60. Tel. 31454

HUSKVARNA 1953
M. RYDHEIMS TRYCKERI